DANTE

OPERE MINORE

VITA NUOVA - RIME - CONVIVIO DE VULGARI ELOQUENTIA
MONARCHIA - EPISTOLAE - ECLOGAE QUESTIO DE AQUA ET TERRA
EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE VIRGIL GÂNDEA'
ILUSTRAȚII DE ION STATE REDACTOR NICULINA BENGUŞ
UNIVERS 1971

OPERE MINORE

VIAȚA NOUĂ - RIME - OSPĂȚUL
DESPRE ARTA CUVÎNTULUI ÎN LIMBA VULGARĂ
MONARHIA - SCRISORI - EGLOGE
ÎNTREBARE DESPRE APĂ ŞI PĂMÎNT
TRADUCERI DE FRANCISCA BĂLTĂCEANU, TITUS BĂRBULESCU, OANA BUSUIOCEANU, VIRGIL GÂNDEA, PETRU CREȚIA, ŞTEFAN AUG. DOINAŞ, SANDU MIHAI LĂZĂRESCU, ELENA NASTA, ROMULUS VULPEŞCU
COMENTARII DE OANA BUSUIOCEANU,
VIRGIL GÂNDEA, ŞTEFAN AUG. DOINAŞ,
ALEXANDRU DUȚU
INTRODUCERE, TABEL CRONOLOGIC ŞI NOTE INTRODUCTIVE DE VIRGIL GÂNDEA.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Scrierile cuprinse în acest volum au fost traduse după textele originale publicate în ediția Dante Alighieri, *Tutte le opere a.* cura di Luigi Blasucci, Firenze, San-soni, 1965. Blasucci a folosit la rîndul său ediția *Opere di Danie* a cura della Societâ Dantesca Italiana, Firenze, 1921 (2a ed., Firenze, 1960) apelînd însă, pentru unele scrieri, la îmbunătățirile propuse de diverşi specialişti, după cum urmează:

Vita nuova: ed. Michele Bărbi, Firenze, Bemporad, 1932;

Rime: ed. Dantesca 1921 cu corectările lui Michele Bărbi din *Studi danteschi,* voi. IX (pentru «Disputa cu Forese Donați»);

Convivio: ed. G. Busnelli e G. Vandelli, vol. I-II, Firenze, Le Monnier, 1954 — 1964;

De vulgari eloquentia: ed. A. Marigo, Firenze, Le Monnier, 1938;

Monarchia: ed. P. G. Ricci, Milano, Ulrico Hoepli, 1965;

Epistolae, Eclogae şi *Questio de aqua et terra:* ed. Dantesca, 1921.

Ordinea scrierilor in volum este aceea adoptată de Societatea Dantesca Italiană (la fel în ed. Blasucci).

între *Rime,* nu am repetat versurile din *Vila nuova* şi *Convivio,* cum procedează alți editori, nici pe acelea adresate Poetului (care sînt imprimate în *Comentarii);* de aci nepotrivirea între numerotarea din prezenta ediție (în cifre arabe) şi aceea din ed. Dantesca, numerotare reprodusă totuşi (cu cifre romane între paranteze), fiind adesea folosită în referințele lucrărilor ştiințifice.

Autorii comentariilor au profitat, fireşte, de erudiția comentatorilor anteriori. Pentru *Convivio* izvorul principal a fost ed. citată a Iui G. Busnelli şi G. Vandelli.

Citatele lui Dante din poeții clasici sau trubadurii medievali au fost reproduse în forma (şi ortografia) din textul original, dînd traducerea în *Comentarii.*

Citatele din *Divina Comedie* reproduc traducerea Etei Boeriu, Buc., ELU, 1965.

Indicele de nume cuprinde numai personajele şi locurile menționate în operele lui Dante.

INTRODUCERE

Dante Alighieri, unul dintre cele mai reprezentative spirite ale civilizației europene si *ale umanității în întregimea ei, s-a născut la Florența, într-o familie de bună reputație dar cu posibilități modeste, în 1265.*

După studii dirijate de cărturarul Brunetlo Latini cu care a învățat teologie, filozofie, artă poetică, după primele afirmări literare în tovărăşia lui Guido Cavalcanti, Cino da Pistoia, Lapo Gianni, el a intrat în slujba cetății, în iunie 1289 a luat parte la lupta de la Campaldino unde florentinii i-au învins pe toscani, împărțite între guelfi —partizani ai papii, şi ghibelini — partizani ai împăratului german care revendica supremația fostului Imperiu roman, cetățile 'Italiei duceau pe atunci lupte cărora le va cădea victimă si Poetul florentin apartenent, prin familie, partidei guelfe.

Din tinerețe — marcată prin puternica dragoste pentru Beatrice Portinari care îi inspiră prima operă, Vita nuova *— Dante nutreşte idealul nemuririi pe care vrea să-l slăvească într-o operă fără precedent, în acest proiect asociază profunzime de gîndire, talent-poetic, erudiție umanistă, disciplină scolastică şi tenacitate, calități care fac din el nu numai autorul de-a pururi celebru al* Divinei Comedii, dar si un *înalt exemplu de realizare umană în slujba unei opere supraumane.* Divina Comedie, *opera sa de culme, impresionează pînă astăzi nu numai prin elevația*

ideilor, bogăția ştiinței, măestria alcătuirii, dar mai ales prin constatarea neverosimilă că monumentul este opera unui singur om care a creat în cele mai triste condiții de dăruire — acelea ale proscrisului.

Optînd între guelfii « negri» — partizani ai papii — si cei « *albi» — partizani ai independenței Florenței — pentru cei din urmă, Dante este condamnat în 1302 la exil perpetuu şi-şi sfîrşeşte zilele pribegind prin cetățile din nordul Italiei. Pînă la hotarul vieții sale el a crezul într-o întoarcere acasă, punîndu-şi nădejdea în biruința lui Henric al VH-lea de Luxemburg, împăratul Germaniei care aspira la tronul de împărat ăl vechii Rome şi care — credea Poetul — ar fi putut realiza visul lui de unitate şi pacificare a Italiei. Decepționat, Dante găseşte un ultim refugiu la Ravenna, unde moare la 13 spre 14 septembrie 1321.*

Peregrinârile nu i-au împiedicat însă Poetului împlinirea vocației, i inimitabil edificiu literar el a clădit nemuritoare trepte — Operele \ *— încununate cu opera majoră,* Divina Comedie, *scrisă, probabil, '307 şi 1321.*

Opera lui Dante a fost supusă celor mai diverse aprecieri, mărturie peremptorie a nesiguranței spiritului critic european în decurs de şapte secole.

"e l-a declarat «ilizibil», iar *Shelley «puntea azvîrlită peste fluviul ui, care uneşte lumea modernă cu cea veche». Două judecăți ade- îl definesc pentru cititorul contemporan: « Un mare poet, cel mai hip de poet care se înalță în Europa, între Vergiliu şi Shakespeare» ; Gillet) si: « Mai mult decît oricare altul a slujit pentru întemeierea ii italiene » (Marc Monnier).*

perele minore *ale lui Dante apar acum pentru prima oară în limba ă.* Minore *este denumirea prin care istoricii literari le-au deosebit 'rele monument, marea operă a Poetului,* Divina Comedie. *Consi-separat, ele ar fi fost însă capabile, chiar fără scrierea de încunu-sâ-i asigure lui Danie un loc în istoria cugetării si literelor medie-Literatura noastră s-a străduit mai întîi, cum era firesc, şi cu efor-tereu mai răsplătite la care s-au asociat poeți şi cărturari de seamă, i Heliade Rădulescu, Nicu Gane sau George Coşbuc, să dobîndească iune românească a* Divinei Comedii *cit mai aproape de înțelesul şi 'ia originalului; exercițiu şi ambiție rezervate fiecărei generații lite-care justifică ultima, remarcabilă, tălmăcire a Etei Boeriu (Bucureşti, '., 1965). Iată de ce între prima traducere integrală a poemului divin ea a lui George Coşbuc, tipărită în 1925-1932 — şi întregirea operei inte în veşmînt românesc prin* Scrierile minore, au *trebuit să treacă w patru decenii.*

'ultura noastră s-a înîîlnit de mult cu aceste alcătuiri poetice, filo-sau politice ale marelui florentin, încă din evul mediu, traducerea rit *sapiențiale* Fiore di virtu *făcută în Moldova la sfîrşitul secolului VI-lea (după unii cercetători*

chiar cu un veac mai devreme) pune litorul român în fața unor pasaje din Convivio *pledînd pentru ideea istă a «înnobilării prin virtute şi învățătură». In 1700, o nouă tra-', a cărții, prin intermediar grecesc, apare la Snagov sub titlul* Floarea ilor, *tipărită de Antim Ivireanul. Aşa pătrund întîiele texte din Dante eratura românească medievală.*

ni

c\

INTRODUCERE

In documentatul studiu Dante în România *(publicat în* Studii despre Dante, *Bucureşti, E.L.U., 1965, p. 345-422), T. Pârvulescusi D.D. Panai-tescu au înfățişat cu ample referințe receptarea* Operelor minore *în literatura noastră. Ele ocupă un loc incomparabil mai mic decît traducerile, comentariile, circulația rodnică de motive ale* Divinei Comedii. *O singură scriere minoră a fost tradusă şi tipărită în întregime pînă acum:* Monar-chia, *publicată în 1942 în* Izvoare de filozofie, *voi. II, în tălmăcirea lui Titus Bărbulescu şi Sandu Mihai Lăzărescu.*

Opera poetică de tinerețe a lui Dante a trezit interesul cărturarilor noştri încă de acum mai bine de un secol, în 1855 un anonim traduce sonetul Con l'altre donne *(« Cu alte doamne. . . »,* Vita nuova *14) publicat în revista* Zimbrul *din Iaşi. Cincisprezece ani mai lîrziu, Ion Heliade Rădulescu traduce sonetul* Deh peregrini che pensosi andate *(«Ah, pelerini, gîndindu-vă-n mers . . . »,* op. cit. *40), apărut in* Typographul român. *Tălmăcirile fragmentare (sonete, uneori capitole întregi) se înmulțesc, iar seria traducătorilor, de la simpli amatori pînă la artişti ai versului ca George Coşbuc, Lucian Blaga, George Călinescu devine tot mai mare.* Vita nuova *a avut însă cititori pasionați în Mihai Eminescu, George Coşbuc, Odavian Goga şi comentarii atente în studiile asupra literaturilor romanice ale lui N. lorga sau în cursurile universitare ale lui Ramiro Ortiz.*

Convivio — *despre a cărui terminologie filozofică a dat recent un valoros studiu Nina Faton* ('Studii despre Dante, *p. 179-200) — a fost una din operele temeinic studiate de George Coşbuc pentru comentariul său la* Divina Comedie *(publicai de Al. Duțu şi Titus Pârvulescu, 2 vol., 1963-1965). Din* Monarchia, *în afara amintitei traduceri integrale mai apăruse un fragment'în revista* Transilvania *(1921), împreună cu comentarii de Ion Georgescu. In 1938, Iulian Peter sporeşte exegeza acestei opere prin interesantul studiu* Dante şi Monarchia.

Tratatul De vulgari eloquentia *pe care în* Cursul de istoria limbii italiene *îl prezentase acad. lorgu Iordan, a format recent obiectul studiilor Ninei Facon* ('Dante şi

chestiunea limbii, *1962) şi Mărio Ruffini* (Caracterul modern al doctrinei lingvistice a lui Dante, *1964). Alături de* Divina Comedie, Scrierile minore *formează substanța exegezelor lui Alexandru Bălăci, publicate în ultimii ani* ('Studii italiene, /, *1958;* Note despre soarta literară a lui Dante Alighieri, *1965., ş.a).*

Operele minore *ale lui Dante au valoare de sine stătătoare şi istoricul literar, istoricul filozofiei, al lingvisticii sau al ideilor politice le poate*

citi, separate, cu inapreciabil folos. Ca trepte către Divina Comedie, *către înțelegerea şi prețuirea operei principale a lui Dante, ele stnt însă o lectură obligatorie pentru toți. încă din 1921, în studiul* Dante şi latinitatea, *Ovid Densuşianu propunea* «să *se traducă în româneşte şi* Vita nuova, *cite ceva din* Canzoniere (Rimele) si din *celelalte scrieri ale lui, iar alături de acestea să se publice studii lămuritoare, cum s-au dat în alte literaturi* ». *Criticul stabilea şi un plan de studii asupra operelor mici ca o introducere necesară la lectura* Divinei Comedii în *care Poetul «a concentrat întreaga lui evoluție spirituală şi artistică».*

A avea îngrijite traduceri din toți clasicii literaturii universale este un obiectiv primordial în programul oricărei culturi naționale. Promotorii literaturii române moderne au înscris traducerea operelor lui Dante între primele lor inițiative. Acum mai bine de un secol, proiectînd un început de bibliotecă universală *Ion Heliade Rădulescu amintea pe Dante între « cei mai remarcabili autori antici şi moderni ale căror scrieri au contribuit spre împlinirea faptei mari a civilizațiunii, spre formarea minții şi inimii umane, spre perfecția omului».* ('Chemare, *în* Curier de ambe sexe, *datată 25 martie 1846).*

Cu volumul de față traducerea integrală a operelor lui Dante în româneşte este încheiată. Paginile care urmează, fără a avea, toate, frumusețea sau profunzimea Divinei Comedii, *reprezintă, cum observa cîndva Nicolae lorga despre creația lui Dante, « acelaşi izvor al unei literaturi care, dacă nu e înțeleasă întreagă de toți, are ceva pentru oricine şi nu e străină de nimeni în ceea ce constituie adevărata ei esență». Aceste pagini dezvăluie trăsături ignorate din Dante gînditorul, luptătorul, poetul, omul şi reuşesc să ni-l apropie şi mai mult pe acela care, cum îi plăcea bălrînului nostru cărturar să-l evoce, a fost « un suflet din sufletul epocii sale, cum a fost carne din carnea oamenilor de atunci* ».

Virgil Gândea

D A N T E

VIAȚA ŞI OPERA

1265, mai 21 Se naşte la Florența Dante (Durante) Alighieri, fiul avocatului Aldi-ghiero şi al donnei Bella.

1266 Partidul guelfllor din care fac parte şi Alighierii izgoneşte pe ghibelini din Florența şi ia cîrmuirea cetății.

1274, sfirşitul lui mai Dante întîlneşte pe Beatrice, fiica lui Folco Portinari din Florența şi se îndrăgosteşte de fata în vîrstă de opt ani şi patru luni.

1283, sfirşitul lui mai Dante primeşte salutul Beatrice! şi ti închină primul sonet: *A ciascun' alma presa e gentil core* (« Oricărui suflet cărui domn e dorul/şi nobilelor inimi. . . » Vita nuova 3). Pînă în 1290 Poetul dedică iubitei sonete şi can-țone cuprinse apoi tn *Vita nuova.*

1289 Dante ia parte la lupta cu ghibelinii de la Campaldino.

1290, iunie 8 Moare Beatrice. Poetul continuă să-i închine versuri. Spre această dată se consacră cu pasiune studiului filozofiei sub influența operelor lui Boețiu, Cicero şi Aristotel.

1292-1293 Scrie *Vita nuova.* Continuă să scrie versuri cuprinse în culegerea de *Rime.*

1294 Dante se împrieteneşte la Florența cu Carol Martel, fiul lui Carol II d'Anjou,
regele Neapolelui şi Siciliei. Către această dată se căsătoreşte cu Gemma, fiica lui Manetto Donați, vărul lui Corso Donați, aprigul duşman al Poetului. Din această căsătorie se nasc copiii lacopo, Pietro, Antonia (călugărită probabil sub numele de Beatrice in mănăstirea Santo Stefano degli Olivi din Ravenna) şi, poate, Giovanni.

1295 Se înscrie în *L'Arte dei medici e speziali* (« Corporația medicilor şi spițerilor ») şi intră în viața politică a cetății.

7295, *noiembrie l — 1296, aprilie 30* Este membru al Consiliului special al poporului. *1295, decembrie 14* Participă la un Consiliu pentru alegerea priorilor. .7296, *mai — septembrie si 1297* Face parte din Consiliul celor o sută.

1300 E trimis în ambasadă la Sân Gemignano pentru a invita comuna să delege reprezentanți Ia o adunare a guelfllor din Toscana în vederea reînnoirii ligii şi alegerii unui căpitan. Este anul «călătoriei în cealaltă lume », descrisă In *Divina Comedie.*

1300, iunie IS — august 15 Este ales prior al Artelor. La 19 iunie votează împotriva politicii papii Bonifaciu al VIII-lea de amestec în viața politică a Florenței.

1300, iulie 22 Papa cere legatului pontifical de la Florența să excomunice pe rectori, consilieri şi priori, între care şi pe Dante, dar legatul amînă împlinirea măsurii pînă la încetarea mandatului lui Dante. Guelfli din Florența încep să se îm partă în« albi » (partizani ai libertății cetății) şi « negri » (partizani ai papii).

1301, martie 15 Se opune, într-un consiliu, politicii regelui Carol d'Anjou.

1301, aprilie l — septembrie SO Face iar parte din Consiliul celor o sută.

1301, aprilie Este ales să conducă lucrări de lărgire a căii Sân Procolo.

1301, aprilie 14 E consultat de conducerea Florenței asupra modului de alegere a priorilor; se pronunță împotriva alegerii partizanilor papii.

1301, iunie 19 Pledează, în consiliu, împotriva acordării de sprijin militar papii.

1301, octombrie Este trimis în ambasadă la papa Bonifaciu al VIII-lea pentru definirea raporturilor dintre Sfîntul Scaun şi Florența.

1301,noiembrie l Carol de Valois ocupă Florența în numele papii, ca « pacificator al Toscanei » şi aduce la putere pe guelfii « negri » în frunte cu Corso Donați. Dante, aflat în călătorie, nu se mai întoarce la Florența.

1302,ianuarie 27 Noua conducere a Florenței condamnă pe Dante şi pe alți patru fruntaşi guelfl « albi » la plata unei amenzi de 5000 florini, exil pe doi ani şi excludere pe viață de la oficiile publice, sub acuzația de corupție, tulburare a păcii şi opoziție față de Scaunul papal. Neplata amenzii în trei zile ducea la confiscarea bunurilor şi pustiirea proprietăților celor condamnați. Pedeapsa este comunicată lui Dante la Siena, unde se refugiase.

1302, martie 10 Refuzînd să se supună pedepsei nedrepte, Dante şi alți 14 fruntaşi florentini stnt condamnați în continuare la arderea pe rug. împreună cu alți exilați, Poetul s°. stabileşte la Arezzo.

1302, iunie S Dante se află la Sân Godenzo, în munții Apenini, şi dă garanții Ubaldinilor pentru daunele suferite în războiul împotriva Florenței.

1303 Conducătorii Florenței, pentru a exercita presiuni morale asupra lui Dante, hotărăsc că fiii săi, rămaşi acasă, vor suferi soarta tatălui lor cînd vor împlini vîrsta de 14 ani. Dante pleacă de la Arezzo la Forll, unde capătă slujba

de secretar al lui Scarpetta degli Ordelaffi. Merge în solie la Verona, la curtea familiei Scaliger.

1304 Face parte dintre cei 12 consilieri ai guelfllor « albi » care tratează cu cardi

nalul Niccolâ da Prado, « pacificator » al Papii, venit din partea Florenței să discute cu exilații, în acelaşi an, despărțindu-se de tovarăşii săi de exil, se stabileşte la Verona, la curtea lui Bartolommeo della Scala, care-i acordă ospitalitate.

1304—1307 Scrie tratatele *De vulgari eloguentia* şi *Convivio.* Nu se cunoaşte exact itinerariul exilului său în aceşti ani, numeroase cetăți şi castele italiene reven-

dicînd cinstea de a-1 fi găzduit. Poetul a petrecut o vreme la contele Guido Salvatico în Casentino, lîngă izvoarele Arnului, probabil în castelul din Porciano, şi cu Uguccione în castelul Faggiuola din munții Urbino. Se spune că a vizitat Universitatea din Bologna şi că în august 1306 a fost la Padova. în acelaşi an a tratat pentru marchizii Malaspina pacea cu episcopul din Luni. Nu este dovedit că a vizitat în 1307 Parisul.

1308 Henric al VII-lea de Luxemburg este ales împărat al Sfîntului Imperiu romano-german. Dante nutreşte speranța că împăratul va uni şi va pacifica Italia.

1309, ianuarie 6 încoronarea lui Henric al VII-lea la Aix-la-Chapelle.

1310 Dante scrie *Epistola (V-a) către regii, principii şi popoarele Italiei* în care anunță, cu imagini mesianice, venirea celui ce va aduce dreptatea şi pacea (Henric al VII-lea).

1311, martie 31 într-o *Epistolă (a Vl-a) către preaticăloşii florentini,* scrisă la Casentino, Dante îi condamnă că 1-au înfruntat pe Henric al VII-lea care voia să ocupe oraşul.

1311, aprilie 17 Dante scrie lui Henric al VII-lea încercînd să-1 convingă să lupte pe Arno (atacînd Florența), acolo putînd mai uşor cuceri coroana Italiei.

1311, septembrie Conducerea Florenței exclude pe Dante de la «Reforma lui Baldo

d'Aguglione » prin care sînt amnistiați exilații din 1302.

1312, iunie 29 Henric al VII-lea este încoronat ca împărat în biserica San Giovanni

in Laterano din Roma.

1313, august 24 Henric al VII-lea moare la Buonconvento, lîngă Siena. în acelaşi

an, Dante scrie tratatul *Monarchia,* pledînd pentru armonia dintre autoritatea spirituală a papii şi puterea temporală a împăratului. Pentru tezele ei cartea a fost condamnată şi arsă public, la Bologna, în 1329.

1314,după ,20 aprilie Dante scrie *Epistola (I-a) către cardinalii italieni,* adunați

în conclav pentru alegerea unui nou papă după moartea lui Clement al V-lea.

Pînă în 1318 pribegeşte prin diferite oraşe ale Italiei de nord: la Gubbio,

la Bosone dei Rafaelli; în mănăstirea Santa Croce di Fonte Avellana din munții Apenini; poate la Lucea, la prietenul său Uguccione.

1315,mai 19 Conducerea Florenței acordă exilaților o amnistie în condiții pe care

Dante nu le acceptă. Revoltat, scrie *Epistola către prietenul florentin.*

1315,august 29 Ghibelinii, sub conducerea lui Uguccione della Faggiuola, înving

pe guelfl la Montecatini. Florentinii se răzbună condamnînd încă o dată pe Dante la moarte.

1316,iunie 2 Dante este exclus de la amnistia acordată exilaților de către Lando

da Gubbio.

1318 Dante este găzduit la Verona de Cangrande della Scala, fiul fostului său protector Bartolommeo. în acelaşi an se mută la Ravenna unde se bucură de ospitalitatea lui Guido da Polenta. De la Ravenna scrie *Eclogele* către Giovanni del Virgilio, prietenul său din Ravenna.

1319 sau 1320 Călătoreşte la Mantua şi Piacenza.

1320,ianuarie 20 La Verona, susține public tezele sale despre poziția apei față

de pămînt *(Questio de aqua et terra).*

1321,vara Merge în ambasadă la Veneția pentru Guido da Polenta, gazda sa din Ravenna, în cursul ultimei sale perioade la Ravenna a încheiat *Divina Comedie.*

1321, septembrie 13 spre 14 Dante moare la Ravenna.

VITA NUOVA
VIATA NOUĂ

Nota introductivă şi comentariile: Virgil GÂNDEA Traducerea prozei: Oana BUSUIOCEANU Traducerea versurilor: Romulus VULPESCU

• "'V: • .- –f

VITA NUOVA

în Viața lui Dante, *Boccaccio declară că Poetului « i-a fost foarte ruşine în anii săi de maturitate că a scris această cărticică»* — Vita nuova.

Dacă marele florentin nu şi-a mărturisit regrete asemănătoare pentru alte opuscule de incomparabil mai mică valoare, jocuri literare ca Eclogele *sau materiale autobiografice ca* Epistolele, *amărăciunea lui pentru o scriere neizbutită trebuie pusă pe seama scopurilor înalte pe care le hărăzise acestei scrieri.* Vita nuova, *cea dinții operă a lui Dante, scrisă către 1292, trebuia să fie deci în intenția autorului ei o creație desăvîrşită. Poetul intra in republica literelor cu neobişnuite exigențe şi, chiar dacă nu le-a împlinit, hotărîrea lui ne îngăduie să căutăm tocmai în această carte de început convingeri, idealuri şi ambiții treptat afirmate si înfăptuite pînă la măsura sublimă în restul operei sale.*

Mulți comentatori au văzut în Vita nuova *un simplu document literar, un jurnal de impresii sentimentale printre care străbat ici-colo elemente din erudiția şi formația filozofică a cărturarului.*

Pentru înțelegerea cărții trebuie să acceptăm suportul real de fapte pe care se întemeiază construcția poetică şi spirituală a lui Dante. în copilărie el cunoaşte la Florența o fată, Beatrice Portinari, care-i provoacă o puternică impresie prin frumusețea şi calitățile sale sufleteşti. După un număr de ani o revede adolescentă, în plină înflorire şi strălucire, şi sentimentul ce-l încearcă pentru ea capătă dimensiunile unei experiențe unice. Pasiunea unui meditativ

înclinat prin structură să sublimeze orice trăire este potențată de neașteptata moarte a tinerei fete. Imaginea ei, puterea sentimentelor si reflecțiilor pe care i le-a prilejuit întîlnirea din tinerețe cu Beatrice marchează pînâ la sfîrșit viața și opera Poetului. Beatrice devine un motiv capital al creației dantești. Plecînd de la Vita nuova, *o regăsim în* Convivio, *în multe din* Rime si, *în toată strălucirea, ca și în înaltul ei înțeles, ne apare apoteozată în* Divina Comedie.

Au *dreptate deci toți cei care văd in Beatrice nu numai dragostea unică a vieții lui Dante, slăvită « Stăpînă» a sufletului său, ci, așa cum*

VITA NUOVA

îngăduie interpretarea medievală a diminutivului Bice, un *simbol al aspirației lui către o «fericire în ceruri» (beatitude in coelis), al cărei nume rămîne de țapi necunoscut (cap. 1).*

înțelesul literal al operei cuprinde descrierea completă a jocului dra-gosteiîn culorile unei viziuni curtenitoare, gentile, aceea a societății medievale. Pasiunea este exprimată în versuri; obiectul real al ei (la donna genti-lissima) *este ascuns prin sentimentele prefăcute pentru o altă femeie* (la dame de defense); dar *adevăratele stări sufleteşti se arată pe chip: Amor ia locul tuturor simțurilor și poate fi văzut în ochii îndrăgostitului. Nutrit de dor, sublimat de viziuni și meditații, alotstăpîn prin suferință, sentimentul nu mai poate fi ascuns; Dante își mărturiseşte dragostea biruitoare în cîteva din cele mai frumoase cantone ale lui:* « Voi, *ce-al iubirii drum puteți străbate, /priviți: se zbate jom în durere ca a mea mai mare?» (cap. 7); sau «Amanți, să plîngeți: și Amorul plinge!» (cap. 8); sau «Vreau, doamne, - al căror gînd pătruns de-amor e » (cap. 18). Prin multe din aceste versuri Poetul se apropiase de măiestria* Divinei Comedii; *înălțarea Beatricei de la treapta pasiunii la aceea a contemplației îngăduia acestui spirit însetat de sublime sinteze să concentreze intr-un simbol dragostea lui de Frumusețe, de Bine și de Adevăr. De aici atributele spirituale ale iubitei, montarea motivului intr-o diademă de simboluri numerice, cromatice, filozofice și teologice pe care ni le dezleagă scrierile de mai tirziu* — Convivio sau Divina Comedie. *De aici contradicția funciară a cărții în care adesea elevația ideilor, gingășia sentimentelor, delicatețea versului sînt înecate în didactice expuneri scolastice.*

Amestecul de ficțiune și realitate, știință și poezie, scolastică și lirism care ne poate stingheri în lectura primei opere a lui Dante constituie totuși cel mai bun exercițiu pentru introducerea în întreaga creație a poetului, pentru înțelegerea și prețuirea ei.

Preocupările pe care nu le putea încă armonic exprima la douăzeci şi şapte de ani devin in Divina Comedie *fațetele organice ale aceleiaşi realități supreme, căreia Dante îi închinase încă din tinerețe superioare însuşiri de reflecție filozofică, trăire umană şi creație poetică.*

în acea parte a cărții memoriei mele înainte de care prea puține s-ar putea citi \ se află un titlu care spune: *Incipit vita nova* [2]. Sub acest titlu stau scrise cuvintele pe care vreau să le aştern în cartea de față, dacă nu toate, măcar înțelesul lor.

De nouă ori, după naşterea mea, cerul luminii revenise prin propria-i rotire aproape în acelaşi punct [3], cînd ochilor mei li s-a înfățişat pentru prima dată slăvită doamnă a cugetului [4] meu, pe care mulți au numit-o Beatrice, neştiindu-i alt nume [B]. Ea zăbovise în viața asta atîta încît cerul înstelat se rotise înspre răsărit cu a douăsprezecea parte a unui grad [6];

[1] Adică Ia începutul memoriei formată ca facultate, înainte de care nu se poate pune temei pe mărturiile ei.

[1] începe viaţa nouă (lat.). Acest titlu a fost îndelung comentat de specialişti. După unii, Dante denumeşte prin el o *perioadă nouă* a vieţii (începutul unei noi vlrste, sau o schimbare profundă, datorată dragostei pentru Beatrice, comparată cu o *renaştere).* După Pietro Frati-celli *(La Vita nuova di D. A.,* Firenze, 1911, p. 6) — care citează în sprijinul său pe Dante însuşi, *Purg.* XXX, 115; *Inf.* XXXIII, 88; *Par.* XVII, 80 şi comentariul lui Cristophoro Landino la *Divina Comedie* — adjectivul noua trebuie tradus «tlnără », deci titlul ar fi: *Viața (din vtrsta) ttnără.*

[3] împlinisem nouă ani de la naştere.

[1] în text: *mente* — minte, suflet.

[s] în text: *la quale fu chtamala da molti Beatrice, i quali non sapeano che si chiamare.* Pe care au numit-o Beatrice mulţi care nu ştiau cum o cheamă. S-ar părea deci că numele de Beatrice i-a fost dat de aceia care nu i-1 cunoşteau pe cel adevărat şi aşa s-a tradus mai sus, dar comentatorii au propus mai multe interpretări, nici una satisfăcătoare. Pierre-Gauthiez, *Dante,* Paris, 1908, p. *22,* crede că sensul ar fi: < care nu ştiau valoarea numelui ce-1 pronunţau... adică înţelesul său secret, *senhal-u*\ trubadurilor».

[9] In *Convivio* II, 5 Dante arată că sfera înstelată parcurge un grad in o sută de ani. A douăsprezecea parte a unui grad reprezintă deci opt ani si patru luni, vîrsta Beatrice! cînd a văzut-o Poetul.

astfel încît mi s-a înfăţişat aproape la începutul celui de al nouălea an al ei, iar eu am văzut-o aproape către sfîrşitul celui de al nouălea al meu [7]. Mi-a apărut înveşmîntată într-o preanobilă culoare, roşul smerit şi cuviincios, încinsă şi împodobită cum se cuvenea vîrstei ei fragede, în clipa aceea, adevărat spun că spiritul vieţii [8], care sălăşluieşte în cel mai tainic lăcaş al inimii, începu să tremure atît de tare, încît se vădea cumplit pînă şi în cele mai mici vinişoare; şi tremurînd, rosti aceste cuvinte: *Ecce deus fortior me, qui veniens dominabitur mihi*[9]. în clipa aceea, spiritul animal, care sălăşluieşte în lăcaşul de sus, unde toate spiritele senzitive îşi aduc percepţiile [10], începu să se minuneze foarte şi, adresîndu-se anume spiritelor văzului, rosti aceste cuvinte: *Apparuit iam beatitudo vestra*[n]. în clipa aceea, spiritul natural, care sălăşluieşte în partea unde se distribuie hrana noastră[12], începu să plîngă şi, plîngînd, rosti aceste cuvinte: *He.u miser, quia frequenter impedilus ero deinceps*[13]. De atunci înainte, pot spune că Amor mi-a stăpînit sufletul, care curînd s-a însoţit cu el[14] şi a început să dobîndească faţă de mine atîta cutezanţă şi stăpînire datorită puterii pe care i-o dădea imaginaţia mea, încît eram nevoit să-i împlinesc întru totul dorinţele. El îmi poruncea deseori să caut s-o văd pe această făptură îngerească; drept care, în copilărie am căutat-o adesea, a-flîndu-i purtări atît de nobile şi vrednice de laudă încît, fără-ndoială, se putea spune despre ea acea vorbă a poetului Homer: « Nu părea fiică de muritor, ci de zeu [15]. -Şi cu toate că imaginea ei, care mă însoţea pururi, dovedea pornirea lui Amor de a mă domina, avea totuşi o virtute atît de nobilă, încît n-a îngăduit niciodată ca Amor să mă stăpînească fără îndrumarea credincioasă a raţiunii, în lucrurile în care era de folos a da ascultare unei asemenea îndrumări. Dar cum, zăbovind asupra pasiunilor [16]

[7] Născut în mai 1265, reiese că Dante a întîlnit-o pe Beatrice în mai 1274, cînd urma să împlinească nouă ani.

" *Lo spirito della vita.* Ren£ Guenon a observat frapanta asemănare (şi în termeni) cu *jtvatma* din doctrina hindusă.

' Iată venind o divinitate (Dragostea) mai puternică declt mine care mă va stăpîni (lat.). In creier. Localizarea «spiritelori în corp corespunde concepţiilor psihologice medievale. A şi apărut fericirea voastră (lat.). In gît.

Vai mie, căci de acum adesea voi fi tulburat (lat.). Cf. *Convivio* II, 2.

***Iliada* III, 158 (« Seamănă minunat la chip cu zeiţele nemuritoare ») sau XXIV, 258 («Nu putea fiu de muritor să fie, ci de zeu »). " Cf. *Convivio* III, 8, n. 159.**

şi faptelor unei vîrste atît de fragede par a spune poveşti, le voi lăsa de-o parte; şi trecînd peste multe lucruri ce s-ar putea alege din cartea [17] de unde izvorăsc acestea, mă voi opri la acele cuvinte care stau scrise în memoria mea în alte capitole mai importante.

După ce trecuseră atîtea zile încît tocmai se împliniseră nouă ani de la apariția mai sus-amintită a acestei preaalese [18], *în* ultima dintre ele s-a întîmplat ca minunata madonă să mi se arate înveşmîntată în alb neprihănit, însoțită de două nobile doamne mai înaintate în vîrstă; şi trecînd pe stradă, şi-a întors ochii înspre locul unde mă aflam eu copleşit de sfială, şi cu o nespusă curtenie [19], care astăzi este răsplătită în veacul vecilor, m-a salutat plină de virtute [20], astfel încît mi s-a părut în clipa aceea că ating toate culmile fericirii. Ceasul în care mi-a fost hărăzit prea dulcele ei salut era fără greş al nouălea din acea zi[21]; şi cum atunci a fost prima oară cînd cuvintele i s-au desprins de pe buze pentru a ajunge la urechea mea, am încercat o asemenea desfătare încît, îmbătat parcă, am fugit de lume refugiindu-mă în lăcaşul singuratic al odăii mele şi am început să cuget la acesta făptură plină de curtenie. Şi gîndindu-mă la ea, m-a cuprins un somn uşor, în care mi se înfățişa o vedenie miraculoasă. Mi se părea că zăresc în odaia mea o pîclă de culoarea focului în care desluşeam chipul unui senior înfricoşător la vedere [22]; şi mi se părea a fi atît de voios, încît era lucru de mirare; iar vorba lui spunea multe lucruri pe care eu nu le înțelegeam, în afară de cîteva, printre care desluşeam acestea: *Ego dominus tuus* [23]. în brațele lui vedeam parcă dormind o făptură aco-

[17] Cartea memoriei, amintită mai sus.

[18] Dante împlinise deci optsprezece ani, iar Beatrice şaptesprezece ani şi patru luni.

[19] In text: *cortesia. Cf. Convivio* II, 10.

[20] Despre virtuți a se vedea *Coiwivio* IV, 17, n. 351 şi urm.

[21] De remarcat frecvența — nu întîmplătoare, firește — a cifrei 9 în *Vita nuova.* Dante împlinea 9 ani cînd a întîluit-o pe Beatrice care intra şi ea în al 9-lea an; ei se întîlnesc din nou peste 9 ani, la ora 9 din zi etc. 9 este cifra Beatricei cum explică Poetul în cap. 29. Pentru simbolismul numerelor în opera lui Dante v. Rodolfo Benini, *Per la restituzione della Cantica dell'Inferno alia sua forma primitiva* (Pentru reconstituirea Cîntării Infernului în forma sa primitivă), în *Nuovo* Pofto (Noul pact,) 1921, sept. — nov., pp. 506—532.

" *Era* Dragostea însăşi (Amor şi, pe plan teologic, Cristos).

" Eu sînt stăpînul tău (lat.).

7

perită doar de un văl roşu [24], subțire, şi pe care, privind-o cu stăruință, am recunoscut-o a fi doamna care se învrednicise în ajun să mă salute. Şi se făcea că el ține în mînă ceva arzînd în flăcări şi-mi spunea parcă aceste cuvinte: « Vide cor *tuum* » [25]. Iar după ce trecuse un timp mi se părea că o trezeşte pe doamna care dormea şi se străduieşte în tot chipul s-o facă să mănînce lucrul acela aprins din mîna lui, pe care ea-1 mînca temătoare. Apoi, curînd, veselia i se transformă într-un plîns amarnic; şi plîn-gînd astfel, strîngea doamna în brațe şi se-ndrepta parcă cu ea înspre cer. Cum mă simțeam apăsat de o teamă puternică, somnul meu uşor n-a mai putut dăinui, ci s-a spulberat şi m-am deşteptat. Atunci am început îndată să mă gîndesc şi mi-am dat seama că ceasul în care-mi apăruse această vedenie fusese al patrulea din noapte, astfel încît era negreşit primul ceas din ultimele nouă ale nopții[36]. Cugetînd eu la ceea ce mi se nălucise, m-am hotărît s-o împărtăşesc mai multora care erau vestiți trubaduri în vremea aceea: şi cum eu însumi încercasem arta de a vorbi în rime, m-am hotărît să fac un sonet în care să aduc un salut tuturor supuşilor lui Amor; şi, rugîndu-i să-mi tălmăcească vedenia, le-am scris ceea ce văzusem în somn. Am început aşadar acest sonet care zice: *Oricărui suflet cărui domn e dorul.*

Oricărui suflet cărui domn e dorul
Şi nobilelor inimi — cui se-aratâ
Ce-am scris, spre-a şti părerea lor curata —
Salut întru stâpînul lor, Amorul.
îfi fi luase-a treia parte %borul
Din tlmpu-n care-n cer dau aştrii roatã[27],

" La simbolismul numerelor trebuie adăugat acela al culorilor. Beatrice ii apare lui Dante pentru prima oară «inveşmintată lntr-o preanobilă culoare, roşul smerit şi cuviincios »; a doua oară, cînd îl salută, «înveşmîntată în alb neprihănit >; a treia oară, în vedenie, «acoperită doar de un val roşu, subțire >. In evul mediu culoarea albă reprezenta Credința, verdele Speranța, roşul Dragostea *(Carilas),* cele trei virtuți cardinale. Cf. şi cu îmbrăcămintea Beatrice! în Purgr. **XXX,** 31—33: «văl alb, mantie verde, rochie ca flacăra vie».

" Iată inima ta (lat.).

" Revine cifra simbolică 9.

" Era, deci, ora 4 din noapte (vremea cînd se rotesc stelele pe cer.)

8

Cînd năluci Amor ivit deodată.
Ca, amintindu-mi, spaimei simt fiorul.
Părea voios ca inima mea are
***în** mîna lui, fi ține-n brațe-o doamnă*
De-un văl ascunsă, fi dormind, pe care
Tre^ind-o — speriată — de mîncare, Din inima-mi ar^înd, să ia o-ndeamnâ: Apoi îl văd că-n jugâ, plîns, dispare.

Acest sonet cuprinde două părți: în prima parte adresez un salut şi cer un răspuns; în a doua arăt la ce trebuie să se răspundă. A doua parte începe de la: *îşi şi luase.*

La sonetul acesta au răspuns mulți şi cu felurite tîlcuri; printre care, a răspuns acela pe care-1 numesc cel mai de seamă dintre prietenii mei [28], scriind un sonet care începe aşa: *Văzut-ai, cred, întreaga cerbicie*[29]. Iar acesta

" Guido Cavalcanti (1255 — 1300), poet niozof al «Dulcelui stil nou», **amintit de Dante** tn *Inf.* **X,** 60 ți *Purg.* XI, 97 — 98. Cf. şi *De vulgari eloquentia* I, 13.

" Cf. *La poesia lirica **del Duecento*** (Poezia lirică în sec. XIII), a cura **di Carlo** Salinari, **Torino, Utet, 1951.**

'VITA NUOVA

a fost oarecum începutul prieteniei dintre el şi mine, cînd a aflat că eu eram cel care i-1 trimisesem. Adevăratul tîlc al visului n-a fost înțeles atunci de nimeni, dar acum e cît se poate de limpede chiar şi celor mai naivi.

După această vedenie spiritul meu natural a început să fie tulburat în lucrarea lui, căci sufletul mi-era în întregime stăpînit de gîndurile dăruite acestei preaminunate. Ca atare, am ajuns în scurt timp atît de firav şi vlăguit, încît mulți prieteni se întristau la vederea mea; iar mulți, plini de curiozitate, se străduiau să şi afle despre mine ceea ce eu țineam cu tot dinadinsul să le ascund celorlalți. Şi băgînd de seamă întrebările viclene pe care mi le puneau, le răspundeam, potrivit dorinței lui Amor, care mă conducea după îndrumările rațiunii, că el era cel care mă adusese în starea aceasta. Şi vorbeam de Amor, deoarece purtam pe chip atîtea semne ale lui,

încît aceasta nu se putea ascunde. Şi cînd mă întrebau: « Din cauza cui te-a răvăşit astfel Amor? » eu îi priveam zîmbind şi nu le spuneam nimic.

S-a întîmplat într-o zi ca această preaalească să se afle în locul de unde se înălțau cuvinte de slavă pentru Regina gloriei [30], iar eu stăteam într-un loc de unde puteam să zăresc fericirea mea: iar la mijloc, în linie dreaptă între ea si mine, şedea o nobilă doamnă cu o înfățişare foarte plăcută, care mă privea adesea, mirîndu-se de stăruința privirii mele ce părea îndreptată spre ea. Astfel încît mulți i-au băgat de seamă privirea, ceea ce le-a dat de gîndit, aşa că, plecînd eu de acolo, am auzit spunîndu-se în preaj-mă-mi: «Uite cum îl tulbură pe acesta doamna cutare; şi rostindu-i numele am înțeles că era vorba despre aceea care se aflase la mijlocul liniei drepte ce pornea de la preaalească Beatrice şi ajungea la ochii mei. Atunci m-am înseninat, încredințîndu-mă că în ziua aceea privirea mea nu le trădase şi altora taina, Şi m-am gîndit pe loc să fac din această nobilă doamnă un paravan adevărului: şi m-am prefăcut atît de bine încît, în

" **Adică într-o biserică unde se cîntau laude Maicii Domnului.** ***IO***

VIAȚA NOUĂ

scurt timp, majoritatea celor care vorbeau despre mine au crezut că-mi cunosc secretul. Datorită acestei femei m-am putut ascunde vreme de luni şi ani; şi pentru a-i întări si mai mult pe ceilalți în credința lor, am compus pentru dînsa nişte poezioare, pe care nu le voi scrie aici decît în măsura în care au o legătură cu preaaleasa Beatrice; de aceea le voi lăsa deoparte pe toate, şi voi scrie doar cîte una care pare să fie spre lauda ei.

Aşadar, în vremea cînd doamna aceasta slujea drept paravan marii mele iubiri, m-a cuprins dorința de a pomeni numele celei preaalese, însoțindu-1 cu multe alte nume de femei, şi mai ales cu numele acestei nobile doamne. Şi am luat numele a şaizeci dintre cele mai frumoase femei din oraşul în care doamna mea fusese aşezată de preaînaltul stăpîn [31] şi am compus o epistolă sub forma de *serventese* [32] pe care n-am să-1 scriu aici: şi nici nu 1-aş fi amintit, decît pentru a spune că la alcătuirea lui s-a întîmplat un lucru uimitor; şi anume, că numele doamnei mele nu şi-a putut găsi nici un alt loc decît ca al nouălea-^printre numele acestor femei.

7

Doamna, grație căreia îmi ascunsesem atîta timp înclinația, a trebuit să plece din sus-amintitul oraş, ducîndu-se într-un loc foarte îndepărtat ; astfel încît, destul de speriat de pierderea frumoasei mele apărări, m-am simțit foarte nefericit, mai mult chiar decît mi-aş fi putut închipui. Şi

gîndindu-mă că, dacă nu aş arăta în versuri o oarecare durere pentru plecarea ei, lumea ar înțelege mai repede disimularea mea, m-am hotărît să dau glas părerii de rău într-un sonet, pe care-1 voi reda aici, deoarece doamna mea a fost cauza nemijlocită a anumitor cuvinte din poezie, aşa cum poate să vadă cel care o înțelege. Şi atunci am făcut acest sonet[34], care zice: Voi, *ce-al iubirii drum.*

***(y* Numărul 60 nu pare a fi nici el întîmplător (confidenţa Poetului cere, de altfel, o interpretare alegorică). *Preaînaltul slăptn e* Amor.**

***12* Alcătuire poetică de origine provensală, cunoscută — cu note specifice — şi liricii italiene.**

[33] V. nota 21.

" în timpul lui Dante, sonetul nu însemna numai cunoscuta compoziţie poetică de 14 versuri, ci orice baladă scurtă, ca în cazul de faţă.

II

VITA NUOVA

Voi, ce-al iubirii drum puteți străbate,
Priviți: se ștbate
Om în durere ca a mea mai mare ?
Vă rog, mâ ascultați din caritate,
Si spuneți, n-am dreptate ?
Nu-s cheie-oricărui chin, // casă, oare ?
Na pentru ce virtuți am, neînsemnate,
Ci doar din bunătate
Mi-a dat Amor dulci %ile-atît de clare,
încît voci auream ades în spate:
« Ce merit poate
Să aibă cel ce-atît de vesel pare?))
Pierdui acuma toata cutezanța Ce-avea temei a dragostei comoara; Sărac rămîn, şi-n ghiarâ Mă prinde, cînd vorbesc, nesiguranța.
încît, vrînd să mâ port cum, bunăoară, Cei ce-fi ascund, de grea ruşine, %dreanța, Pe chip arăt speranța, Şi-n suflet plîng, fi patimi port povară.

Acest sonet are două părți principale: în prima parte mă adresez credincioşilor lui Amor, cu acele cuvinte ale profetului Ieremia, care zic: *O vos omnes qui Iransilis per viam, allendite el videle si est dolor şicul dolor meus* [35], cerîndu-le îngăduința de a mă asculta; în cea de a doua, povestesc unde m-a adus Amor, cu un alt înțeles însă decît cel ce reiese din

[35] *Pltngerile lui Ieremia l,* 12: O voi, toţi care mergeţi pe cale, luaţi seama şi vedeţi dacă este durere ca durerea mea.

12

VIAŢA NOUĂ

sfîrşitul sonetului, şi arăt pierderea suferită. Partea a doua începe de la: *Nu pentru ce virtuți.*

8 :

După plecarea acestei nobile doamne a fost voința stăpînului îngerilor să cheme întru slava sa pe o tînără doamnă cu o preanobilă înfățişare, care a fost foarte iubită în amintitul oraş; iar trupul ei 1-am văzut zăcînd neînsufleţit în mijlocul multor femei care plîngeau foarte îndurerate. Amintindu-mi atunci că o văzusem în tovărăşia celei preaalese, n-am putut să-mi opresc cîteva lacrimi: şi plîngînd, am hotărît să spun cîteva cuvinte despre moartea ei, drept răsplată pentru faptul că o văzusem în mai multe rînduri alături de doamna mea. Iar lucrul acesta 1-am amintit în treacăt în ultima parte a spuselor mele [36], aşa cum bine poate să vadă cel care le înțelege. Şi am făcut atunci aceste două sonete, dintre care primul zice: *Amanți, să pltngeți,* iar al doilea, *O, moarte,-ostilă milei.*

Amanți, sa plîngeți: fi Amorul[37] plînge ! Aflați ce-ndreptățire plînsu-i are: Aude trista doamnelor chemare Al căror ochi plîns doliu-amar răsfrînge;

Căci moartea, suflet nobil spre a fringe, Şi-a pus cruzimea josnic în lucrare, Zdrobind tot — în afară de onoare — Ce-n nobile femei la imn constrînge.

Aflați cum prinse-Amorul s-o revere: Eu l-am vâ^ut cu-adevârata-i față Plîngînd icoana moartei grațioase ;

" V. n. 39.

" P. Fraticelli (op. *cit.*, p. 59, n. l, — vezi şi n. 2) crede că în cazul de faţă Amor este Beatrice pe care, spune mai departe Poetul, «Eu 1-am văzut cu-adevărata-i faţă/ Plîngînd...» deci Beatrice jelindu-şi prietena, iar nu un Amor ideal. Unele lecţiuni permit interpretarea «Eu 1-am văzut Cu-adevărat la faţă»; n. tr.

'3

VITA NUOVA

Si-ades privind spre cer, unde urcase Acel blînd suflet nobil care-n viata Femeie-a fost, plăcuta la vedere.

Acest prim sonet se împarte în trei părți: în prima îi chem şi-i îndemn pe credincioşii lui Amor [38] să plîngă şi le spun că stăpînul lor plînge; şi zic «

aflați de ce plînge », pentru a se pregăti să-mi dea mai multă ascultare; în a doua, arăt cauza; în a treia vorbesc despre cinstea pe care Amor i-a făcut-o acestei doamne. A doua parte începe de la: *Aude trista;* şi a treia de la: *Aflați.*

O, *moarte,-ostilă milei, rea, infamă, Eâtrînâ-a jalei mamă, județ suprem, sentințâ-ngro^itoare, Cum inimii ai dat temei c e-o doare Mă-ntrist gîndind, drept care Trudeşte limba mea, fi te blesteamă.*

[18] In text: *fedeli d'Amore.* Unii comentatori (Aroux, Guenon) văd aici o menționare a societății esoterice medievale cu acelaşi nume, din care Dante ar fi făcut parte. V. denumirea şl în explicația sonetului precedent (cap. 7).

14

"Ț

VIATA NOUĂ

Si milă dacă spun ca n-ai, se cheamă 1 f
Că limba mea-ți proclamă r><&•>

Drept vină vinovată culpa mare, Nu pentru că n-ar sti-o orişicare Ci spre-a-ndemna atare Amanții viitori să-ți ceară seamă.

Ai alungat din secol curtenia, Virtutea, tot ce are scump femeia Şi-i tinereții cheia; Ai nimicit iubirii gingăşia.

Sâ-i fac mai mult nu vreau apologia, Prin însuşiri vestită-i doamna-aceea: Cei goi de har, aceia în veci să mi-i aspire compania :

, 39

Sonetul acesta se împarte în patru părți: în prima îi spun morții pe numele care i se cuvin; în a doua, adresîndu-mă ei, îi arăt cauza care mă îndeamnă s-o blestem; în a treia o ocărăsc; în a patra mă adresez cuiva nedefinit, cu toate că în mintea mea e bine definit. Cea de a doua începe de la: Cu/n *inimii ai dat:* a treia de la: *Şi milă dacă spun;* a patra de la: *Cei goi de har.*

La cîteva zile după moartea acestei doamne, s-a întîmplat că a trebuit să plec din numitul oraş şi să mă duc spre meleagul unde se afla nobila doamnă care-mi slujise drept paravan, cu toate că ținta călătoriei

[s]" După P. Fraticelli (op. cil., p. 61, n. \) ultimele două versuri se referă nu la doamna moartă, ci la Beatrice. A se vedea, mai sus, pasajul în care justifică balada închinată moartei < drept răsplată pentru faptul că ci văzusem în mai multe rînduri alături de doamna mea ». Prietena moartă nu era, deci, dintre «cei goi de har« *(Chi* non merta *salute).*

1}

VITA NUOVA

mele era ceva mai aproape decît locul acela. Şi, deşi mă aflam într-o tovărăşie numeroasă, gîndul plecării mă întrista atît de mult, încît nu izbuteam să-mi alung prin suspine strîngerea de inimă pentru că mă îndepărtam de fericirea mea. De aceea, dulcele Stăpîn care domnea asupră-mi prin virtutea preaalesei doamne, mi-a apărut în închipuire ca un călător îmbrăcat subțirel, în veşminte sărăcăcioase. Mi se părea că este înfricoşat şi privea în pămînt, întorcîndu-şi doar cînd şi cînd ochii către un rîu frumos repede şi foarte limpede, ce curgea de-a lungul drumului pe care mă aflam. Mi s-a părut atunci că Amor mă cheamă şi-mi spune aceste cuvinte: « Eu vin de la doamna care ți-a fost îndelung apărătoare şi ştiu că mult timp ea nu se va mai reîntoarce; de aceea inima pe care eu te făceam s-o ai alături de ea, o am la mine şi o duc unei femei care-ți va fi apărătoare, aşa cum ți-a fost aceasta ». Şi-i rosti numele, astfel încît eu am ştiut bine cine este. « Dar, dacă vei vorbi despre cuvintele pe care ți le-am spus, fă-o în aşa fel încît să nu se înțeleagă dragostea prefăcută pe care ai arătat-o acesteia şi pe care va trebui s-o mai arăți şi altora ». Şi rostind aceste cuvinte, nălucirea pieri dintr-o dată datorită marii puteri pe care am simțit că mi-o împărtăşise Amor; şi schimbat parcă la față, am călărit în ziua aceea foarte îngîndurat, însoțindu-mi mersul cu suspine dese. A doua zi am povestit acestea în sonetul de față care începe: *Alaltăieri.*

Alaltăieri, pe-un drum trecînd călare,
Mîhnit că-mi displăcea călătoria
La calea jumătate, reveria >

— Amor în strai drumeț — ia întrupare.

Părea un nevoiaş, la-njățişare, Ce /•/-a pierdut atotputernicia; Şi, suspinînd, ținea în piept bărbia, Păşind absent, cu fruntea gînditoare.

Cînd m-a vă%ut, m-a // strigat pe nume Si-a spm: «Mă-ntorc din locul de departe in care voia-mi inima-ți dusese;

16

1

VIAȚA NOUĂ

Si-acum ți-o duc, spre noi plăceri alese ». Atunci luai din el atîta parte, Incit pieri, si nu ştiu cum anutne.

Acest sonet are trei părți: în prima arăt cum 1-am găsit pe Amor şi cum mi se părea; în a doua arăt ce mi-a spus, dar nu în întregime, de teamă să nu-mi dezvălui taina; în a treia arăt cum mi-a pierit dinainte. A doua începe de la: *Clnd m-a văzut;* a treia de la: *Atunci.*

10

După întoarcerea mea, am început s-o caut pe doamna pe care stă-pînul meu mi-o numise pe drumul suspinelor; şi pentru a nu lungi vorba, voi spune că în scurtă vreme mi-am făcut din ea apărătoare în aşa măsură, încît prea multă lume vorbea despre asta întrecînd limitele bunei-cuviințe, lucru care adesea mă întrista amarnic. Din pricina asta, adică datorită bîrfelor exagerate, care mă ponegreau drept desfrînat, acea preaalească, care a fost nimicitoarea tuturor viciilor şi regina virtuților [40], trecînd odată prin apropiere, m-a lipsit de dulcele ei salut în care stătea toată fericirea mea. Acum, depăşind întrucîtva subiectul de față, vreau să lămuresc ceea ce salutul ei avea darul de a trezi în mine.

11

Aşadar, de-ndată ce se ivea ea, datorită speranței în minunatul ei salut, nu mai duşmăneam pe nimeni, ba dimpotrivă, mă cuprindea o flacără de iubire [41] care mă făcea să iert pe oricine m-ar fi jignit; iar dacă cineva m-ar fi întrebat atunci ceva, răspunsul meu ar fi fost doar « Iubire »,' cu chipul înveşmîntat de umilință. Iar cînd venea momentul să mă salute, un spirit de iubire — nimicind toate celelalte spirite senzitive — împingea în afară plăpîndele spirite ale văzului, spunîndu-le: «Mergeți să o salvați pe doamna voastră », iar el le lua locul. Şi cine ar fi vrut să-1 cunoască pe

" Beatrice, astfel descrisă şi în *Convioio, III,* cantona II. [41] în text: *caritade* — dragoste de aproapele nostru.

Amor, o putea face privindu-mi ochii tremurători. Iar cînd această prea-aleasă mîntuire [42] mă saluta, nu doar că Amor m-ar fi stînjenit întunecîn-du-mi prea marea fericire, dar, din pricina dulcții de nespus, el devenea atît de puternic, încît trupul meu — care se afla atunci întru totul sub stăpînirea lui, adeseori se prefăcea parcă într-un obiect neînsuflețit. Astfel încît se vădeşte limpede că în salutul ei sălăşluia fericirea mea, care adesea îmi întrecea puterile, copleşindu-le.

12

«•

Revenind acum la subiect, trebuie să spun că, văzîndu-mă lipsit de fericirea aceasta, am fost cuprins de atîta durere încît, ferindu-mă de lume, m-am dus într-un loc singuratic să scald pămîntul în lacrimi amare; iar după ce plînsul mi s-a mai alinat întrucîtva, m-am închis în odaia mea, unde puteam să mă jeluiesc fără a fi auzit. Iar acolo, cerînd îndurare de la stăpîna celor mai înalte virtuți [43] şi zicînd: «Amor, ajută-1 pe supusul tău credincios », am adormit lăcrimînd ca un copil bătut.; Ori, s-a-ntîmplat că, pe la jumătatea somnului, mi s-a părut că văd în odaie şezînd lîngă mine un tînăr îmbrăcat în veşminte albe neprihănite, care, cu chipul foarte îngîndurat, se uita înspre locul unde eram culcat; iar după ce m-a privit o vreme, mi s-a părut că mă strigă pe nume suspinînd şi-mi spune aceste cuvinte: *«Fiii mi, tempus est ut pre-termictantur simulacra nostra* [44]. Atunci mi s-a părut că-1 recunosc, căci îmi zicea aşa cum de multe ori îmi zisese în visele mele; şi privindu-1 bine mi s-a părut că plînge îndurerat, aşteptînd parcă de la mine vreo vorbă; de aceea, redobîndindu-mi cumpătul, am prins a vorbi astfel cu dînsul: « Stăpîne al nobleței, de ce plîngi oare?» Iar el îmi spunea aceste cuvinte: *«Ego tanquam centrum circuli, cui simili modo se habent circumferentie partes; tu aulem non sic»*[45]. Atunci, cugetînd la cuvintele lui, mi s-a părut că-mi vorbise foarte învăluit, astfel încît m-am străduit să-i răspund si-i spuneam aceste cuvinte: «Ce vrea să-nsemne, doamne,

[11] Cf. *Convivio,* II, cantona I, la sfîrşit.

" în text: *donna della cortesia.* în cap. 43 sire *della cortesia* este însuşi Dumnezeu.

[44] Fiul meu, este timpul să lăsăm la o parte prefăcătoriile (lat.).

[45] Eu sînt întocmai ca şi centrul cercului, față de care părțile circumferinței sînt în acelaşi raport; dar tu nu eşti aşa (lat.); cf. şi *Convivio* IV. înțelesul reproşului depinde de acela pe care îl dăm lui Amor, interpretat diferit de comentatori drept Dumnezeu, virtutea, dragostea sacră, dragostea în general, ştiința desăvîrşită a lui Dumnezeu etc.

ceea ce-mi spui atît de învăluit?» Iar el îmi răspundea în limba vulgară: «Nu întreba mai mult decît îți este de folos ». Am început atunci

să vorbesc cu dînsul despre salutul de care fusesem lipsit şi 1-am întrebat care e cauza; atunci el mi-a răspuns precum urmează: «Beatrice a noastră i-a auzit pe unii spunînd despre tine că doamna pe care ți-am numit-o pe drumul suspinelor avea supărări din pricina ta; şi de aceea, această preaalească, care este potrivnica tuturor supărărilor, nu s-a învrednicit să te salute, temîndu-se că ai fi un om neplăcut. Şi cum taina ta îi este într-adevăr cunoscută întrucîtva datorită îndelungatei obişnuințe, vreau să compui nişte versuri în care să arăți puterea pe care o am prin dînsa asupra ta şi cum i te-ai dăruit încă din copilărie. Şi întru aceasta cheamă drept martor pe cel care ştie adevărul şi roagă-1 să i-o spună; iar eu, care sînt acela, bucuros o să-i vorbesc şi astfel ea va înțelege înclinația ta şi, înțelegînd-o, va pricepe vorbele celor care s-au înşelat. Fă în aşa fel încît aceste cuvinte ale tale să fie mijlocite, astfel încît să nu-i vorbeşti ei de-a dreptul, căci nu se cuvine; şi nu le trimite fără mine nicăieri unde ar putea fi auzite de dînsa, ci fă-le să fie împodobite cu o suavă armonie [46], în care eu voi fi prezent ori de cîte ori va fi nevoie.» Şi rostind aceste cuvinte, dispăru, iar somnu-mi se frînse. Amintindu-mi apoi de această vedenie, mi-am dat seama că-mi apăruse în al nouălea ceas al zilei<?J'; şi înainte de a ieşi din odaie, m-am hotărît să fac o baladă în care să împlinesc ceea ce-mi poruncise stăpînul meu, şi am compus mai apoi această baladă, care zice: *Baladă, vreau să iei,*

Baladă, vreau sa iei cu tine-Amorul, Şi fără el, spre doamna mea, să nu pleci: Să-i ceri cîntînd iertarea-mi, ca s-o-ndupleci, Iar el să-f i dea — cum domn mi-e — ajutorul.

Baladă, mergi cu-atîta cuviință Că poți umbla pribeagă Chiar singură, pâstrîndu-ți cutezanța; Dar, dacă teamă ți-e într-o privință,

" **însoţite de** muzică. " V. n. 21.

Amorul, fugi şi-l roagă:
~La drum, cu el ai toată siguranța;
Cea care-o să-ți asculte doleanța
De e — cum cred — pe mine supărată
Si dînsul lîngă tine nu se-arat ă,
Iți poate-nchide lesne-n prag favorul.
De-a dreapta lui, cu glas suav, ce-ndeamnă,
lncepe-ți cuvîntarea,
}Lugînd-o-ntîi clementă să se-arate:

« Cel care m-a trimis la voi vrea, doamna,
De-si poate-afia iertarea,
Să m-ascultați— cînd voia-vă socoate.
Amor e-aici: cu-al vostru farmec poate '
Aduce pe-acel chip, cînd vrea, schimbare:
Gînditi voi, să privească alta, oare
De ce stîrni el fermei inimi dorul?»™
Să-i spui: « Nu-i, doamnă, inimii datornic. ' ^
Fide! e, cum se vede. . .-. •.••-••;
Serv — orice gînd al lui a vă fi — cere :
V-a fost de timpuriu vasal statornic.»
Dar, dacă nu te crede,
Răspuns — Amorul sincer — să-i ofere;
S-o rogi cu umilire-n încheiere
— lertare-a-mi da de n-o simți nevoia —
Sâ-mi ceară a muri: jăcîndu-i voia,
Va şti cit de supus e servitorul. .
Să-i spui — cui e oricărei mile cheia, Cît eşti cu ea alături —

[48] Amor este de vină că Dante s-a uitat la altă femeie (pentru a-şi **ascunde dragostea f aţă** de Beatrice). ' •' ''

20

VIATA NOUĂ

~Lui, ce-o să-mi ştie dreptul drept susține: «De dragul notei mele dulci, de-aceea RĂmîi sa i te-alături Si servul tău vorbeşte-ți-l de bine; Sâ-l ierte, dacă poți prin rugi obține, Senin la chip — vesteste-l despre pace.» Balada mea gingâsfl, cînd îți place Acolo, spre deplin triumf, ia-ți %borul.

Această baladă se împarte în trei părți: în prima îi spun încotro să se îndrepte şi o îmbărbătez, ca să plece mai liniştită şi-i spun cu cine să se întovărăşească dacă vrea să umble fără teamă şi fără primejdie; în a doua arăt ce anume trebuie să dea de înțeles; în a treia îi dau îngăduința să pornească oricînd doreşte, încredințînd brațelor norocului zborul ei. A doua parte începe de la: *De-a dreapta lui;* a treia de la: *Balada mea gingaşă.*

Cineva ar putea obiecta că nu se ştie cui îi era adresat felul meu de a vorbi la persoana a doua, căci balada e compusă tocmai din vorbele pe care le rostesc. De aceea, țin să spun aici că doresc să înlătur şi să limpezesc această nelămurire în cartea de față, într-un loc care va fi şi mai nelămurit

[49]; şi atunci cel nedumerit, sau acel care ar vrea să ridice această obiecție, va înțelege şi cele de aici.

13

După mai sus-amintita vedenie si compunerea versurilor pe care Amor îmi poruncise să le fac, am început să fiu atras si frămîntat de multe şi felurite gînduri de care aproape că nu mă puteam apăra: dintre aceste gînduri patru îmi tulburau parcă cel mai mult liniştea vieții. Unul dintre ele era acesta: stăpînirea lui Amor este bună, deoarece fereşte mintea supusului său de toate lucrurile josnice [50]. Un altul era

" în cap. 25, v. mai departe.

'» Poetul era stăpînit de o dragoste intelectuală, curată, care îi înnălța întreaga ființă mai presus de patimi.

21

acesta: stăpînirea lui Amor nu e bună deoarece, cu cît supusul îi este mai credincios, cu atît trebuie să treacă prin clipe mai dureroase. Altul era acesta: numele lui Amor răsună atît de dulce în auz încît mi se pare cu neputință ca acțiunea lui să nu fie dulce, de vreme ce numele urmează lucrurile denumite, după cum stă scris: *nomina sunt consequentia rerum* [51]. Al patrulea era acesta: doamna din pricina căreia Amor te încătuşează astfel nu e ca celelalte femei, încît să-i piară uşor din cuget. Şi fiecare din ele mă frămînta atîta, pînă ce ajungeam ca cel care nu ştie pe ce cale s-o apuce, şi vrea să pornească dar nu ştie încotro să se ducă. Iar dacă încercam să le găsesc o cale comună, care să le împace pe toate, aceea îmi era foarte potrivnică, fiind aceea de a chema Mila şi a mă încredința brațelor ei. Aflîndu-mă deci în această stare, m-a cuprins dorința de a o descrie în cuvinte rimate; şi am făcut atunci acest sonet care zice: *Prind gîndurile-mi toate.*

Prind gîndurile-mi toate să dezbată Iubirea, dar atît sunt disparate Că, unul—forței lui s-abdic — se %bate ; Ce merit are — celălalt mi-arată;

Cel care speră — tihna-mi dă răsplată; Si-ades, un altul™—gene-nlăcrimate; Doar mila, de acord sunt — s-o cer — toate\ Cuprins de teama-n inimă-ncuibată,

- *Deci nu mai ştiu pe care să mă sprijin;*

Să spun as vrea, nu ştiu să-mi spun nimica: Intr-o dilemă de amor alunic,

[51] **Numele** sînt consecințele lucrurilor (lat.). In *Cratyl,* 383 a—b Platon arată că «în chip firesc pentru orice ființă există o singură denumire corectă ».

Toma d'Aquino, *Summa theologica* I, q. 13, 9 ad 2 şi q. 45, 2 ad 2 restrînge numele de la conformitatea cu esența lucrurilor, la conformitatea cu cunoaşterea noastră despre lucru. Citatul lui Dante pare să fie dintr-o glosă la Corpus iuris ciuiiis.

" Aşadar cel care-mi ia orice speranță.

22

Şi sunt — ca să le-mpac într-un gînd Ante • Silit sâ-i cer, rugîndu-mi inamica, Potrivnicei, Madona Mila, sprijin.

Acest sonet se poate împărți în patru părți: în prima spun şi arăt că toate gîndurile mele sînt de iubire; în a doua spun că sînt deosebite unul de altul şi le arăt deosebirea; în a treia spun în ce privință par să se împace toate; în a patra spun că voind să vorbesc despre Amor, nu ştiu de la care să pornesc, iar dacă vreau să le ascult pe toate, sînt

23

nevoit să o invoc pe duşmanca mea, madona Mila; şi zic « madona » [53], ca să-mi arăt supărarea. Partea a doua începe de la: *dar atît sunt;* a treia de la: *Doar mila, de acord;* a patra de la: *Deci nu mai ştiu.*

14

După bătălia acestor felurite gînduri[54] s-a întîmplat ca această preaalească să se ducă într-un loc unde erau adunate multe nobile doamne; iar eu am fost dus acolo de un prieten, care a crezut că o să-mi facă o mare plăcere, întrucît mă ducea într-o adunare unde atîtea femei îşi arătau frumusețea. Iar eu, neştiind la ce mă duceam si încrezîndu-mă în acel om, pe care un prieten al lui îl dusese cîndva pînă aproape de pragul vieții[85], i-a spus: «De ce am venit noi la doamnele acestea?» Atunci el mi-a răspuns: «Pentru a face ca ele să fie slujite cu toată cinstea ». Iar adevărul este că ele se adunaseră acolo ca însoțitoare ale unei nobile doamne care se căsătorise în ziua aceea; astfel că, potrivit obiceiului din numitul oraş, se cuvenea să-i țină tovărăşie la cea dintîi masă pe care o lua în casa proaspătului ei soț. De aceea eu, socotind că-i fac o plăcere prietenului meu, am hotărît să rămîn la dispoziția doamnelor alături de el. Iar după ce am hotărît astfel, am simțit parcă un tremur ciudat care, pornin-du-mi din partea stîngă a pieptului, s-a răspîndit pe dată în toate părțile trupului. Atunci, ca să nu mă trădez, m-am sprijinit de o pictură care împodobea de jur împrejur acea încăpere; şi temîndu-mă ca nu cumva să fi băgat careva de seamă tremurul meu, am ridicat ochii şi

uitîndu-mă la doamnele acelea, am văzut-o printre ele pe prea aleasa Beatrice. Atunci spiritele mele fură atît de nimicite de puterea pe care a dobîndit-o Amor văzîndu-se aşa de aproape de preanobila doamnă, încît nu mai rămaseră vii decît spiritele văzului; şi chiar şi acestea fură îndepărtate de uneltele lor [56], deoarece

[M] Cuvîntul *Madona,* este folosit aici în sens ironic.

[54] Cf. *Convivio* II, cantona I, v. l şi urm.

[65] Experiența prietenului care fusese la fel introdus cîndva într-o societate de doamne unde era să-şi piardă viața dintr-o pasiune îl face pe Dante să creadă că pe el îl va feri de o asemenea încercare, de aceea are încredere şi .acceptă invitația.

[a<] • Spiritele văzului» (funcțiunea vederii) sînt singurele vii (Dante e «numai ochi», celelalte simțuri mor); dar ele sînt îndepărtate din ochi (« uneltele lor »), locul lor fiind luat de Amor care poate fi «văzut» în ochii Poetului.

[24]

VIATA NOUĂ

Amor voia să stea în nobilul lor loc pentru a o vedea pe acea minunată doamnă. Şi cu toate că mă schimbasem la față, mi-era milă de aceste biete spirite care se tot căinau, spunînd: «Dacă acesta nu ne-ar fulgera afară de la locul nostru, am putea să privim minunația acestei doamne, aşa cum fac ceilalți semeni ai noştri». Şi iată că, băgînd de seamă cum mă schimbasem la față, multe dintre doamne începură să se minuneze şi tot vorbind rîdeau de mine împreună cu această preaalească, aşa încît prietenul meu, care fusese înşelat de buna-i credință, mă luă de mînă şi, ducîndu-mă într-un loc unde eram ferit de ochii acestor doamne şi mi-au reînviat spiritele moarte, iar cele alungate au revenit la locurile lor, i-am spus prietenului meu aceste cuvinte: « Picioru-mi a păşit pînă la acel prag al vieții dincolo de care nu se poate trece cu gînd de întoarcere ». Şi, despărțindu-mă de el, m-am întors în odaia lacrimilor unde, plîngînd şi ruşinîndu-mă, îmi ziceam în sinea mea: «Dacă doamna aceasta ar şti în ce stare mă aflu, nu cred că şi-ar mai bate astfel joc de mine, ci, dimpotrivă, ar fi cuprinsă de milă ». Şi lăcrimînd aşa, m-am hotărît să alcătuiesc nişte versuri în care, vorbindu-i ei, să-i arăt pricina schimbării mele la față, spunîndu-i că ştiu bine că aceasta nu e cunoscută, dar dacă ar fi, cred că i-ar cuprinde şi pe alții[57] mila: şi am hotărît să le alcătuiesc, în nădejdea că vor ajunge printr-o întîmplare la urechile ei. Am făcut aşadar acest sonet, care începe: *Cu alte doamne.*

Cu alte doamne vă puteți joc bate v *De chipu-mi, doamnă, negîndind din care Anume cau^â chip schimbat vă pare Cînd frumusețea să v-admire poate.*

De-ați şti, acestei probe-astfel probate Să-i țină piept nu v-ar fi mila-n stare; Căci, lîngă voi cînd mă surprinde, are A.moru-atît curaj si fermitate,

" **Adică şi pe** Beatrice.

VITA NUOVA

Că spirit ele-mi bîntuie năvalnic Si — care mor, pe care le alungă, Că singur privitor rămîne vouă:

Drept care, fata-mi schimb cu-o alta nouă, Dar nu-ntr-atît încît să nu m-ajungâ Al celor alungate vaiet jalnic.

Sonetul de față nu-1 împart, căci aceasta se face doar pentru a lămuri înțelesul compunerii respective; ori, cum prin arătata lui cauză este destul de limpede, nu mai este nevoie să fie împărțit. Drept e că printre cuvintele care arată cauza acestui sonet se află şi unele mai nelămurite, adică unde zic că Amor ucide toate spiritele mele, iar cele vizuale rămîn în viață, dar sînt îndepărtate de instrumentele lor. însă nelămurirea aceasta este cu neputință de dezlegat pentru cel care nu este în aceeaşi măsură supus lui Amor; iar pentru cei care sînt, este limpede cum s-ar desluşi această nelămurire. De aceea nu mi se cade mie a limpezi o asemenea nelămurire, căci cuvintele mele ar fi sau zadarnice, sau de prisos.

15

După ciudata-mi schimbare la față m-a cuprins un gînd stăruitor, care arareori mă părăsea, ba mă mustra ades glăsuind astfel: « De vreme ce cînd te afli în preajma acestei doamne chipul tău e vrednic de batjocură, de ce mai cauți s-o vezi? Iar dacă te-ar întreba ea, ce-ai avea de răspuns, presupunînd că toate facultățile ți-ar fi libere, aşa încît să-i poți răspunde?» Iar acestui gînd îi răspundea un altul, umil, zicînd: « Dacă nu mi-aş pierde toate facultățile şi aş fi liber într-atîta încît să-i pot răspunde, i-aş spune că de-ndată ce-mi amintesc de frumusețea ei minunată, mă cuprinde pe loc dorința de a o vedea, care este atît de puternică încît ucide şi distruge orice i s-ar împotrivi în memoria mea: şi de aceea, chinurile îndurate nu mă împiedică să caut a o vedea. » Ca atare, îndemnat de asemenea gînduri, am hotărît să fac nişte versuri

26

VIAȚA NOUĂ

în care, cerîndu-i doamnei mele iertare pentru mustrările ce-mi făceam, să arăt totodată ce se petrece cu mine în preajma ei; şi am făcut acest sonet care zice: *Tot ceea ce îmi vine.*

Tot ceea ce îmi vine-n minte moare
Cînd vă ^ăresc, jrumoasa mea comoara;
Cînd vi-s aproape,-aud Amorul, care
« Fugi — spune — dacă moartea te-nfioară!»
Obra^ti-aratâ-a inimii culoare
Ce sprijin vrea,-n leşin, oricui sa ceară;
Iar prin beția fricii-ngro^itoare
Par pietrele că striga: « Moară, moara ! »
Păcat îşi jace-acel ce nu decide
Inspăimîntatul suflet să-mi aline,
Din mila—cîtâ vrea să-mi facă parte—
Pe care rîsul vostru o ucide,
Ce hrana-şi ia din moartele lumine,
A ochilor trăgînd a dor de moarte.

Sonetul acesta se împarte în două părți: în prima arăt cauza pentru care nu mă pot opri a da tîrcoale în jurul acestei doamne; în a doua spun ce se petrece cu mine cînd mă ai'lu în preajma ei, care parte începe de la: Cînd *vi-s aproape.* Iar această a doua parte se împarte şi ea în cinci, potrivit celor cinci idei diferite: în prima arăt ce-mi spune Amor, sfătuit de rațiune, cînd mă aflu în preajma ei; în a doua arăt starea sufletului, priu ceea ce mi se vădeşte pe chip; în a treia spun cum rnă părăseşte orice încredere; în a patra, că cel care nu-mi arată milă păcătuieşte, deoarece mi-ar putea aduce o mîngîiere; în ultima arăt de ce ar trebui să le fie altora milă, adică de privirea chinuită pe care o capătă ochii mei; privire nimicită — adică ascunsă celorlalți — prin batjocura acestei doamne, care-i îndeamnă

să facă la f el şi pe acei ce mi-ar fi văzut chinul. A doua parte începe de la: *Obrazu-arată;* a treia, de la: *Iar prin beția;* a patra: *Păcat îşi face;* a cincea: *Din mila.*

/ 16 /

^x^

După ce am făcut acest sonet, m-a cuprins dorința de a mai face nişte versuri în care să spun încă patru lucruri despre starea mea, pe care mi se

părea că nu le dezvăluisem pînă atunci. Dintre acestea primul este că adesea mă cuprindea jalea cînd memoria îmi purta imaginația către amintirea stării în care mă aducea Amor. Al doilea este că de multe ori Amor mă năpădea cu atîta putere, încît în mine nu mai rămînea alt semn de viață decît un gînd care vorbea despre această doamnă. Al treilea este că atunci cînd bătălia lui Amor mă răvăşea astfel, eu porneam, palid la chip, s-o văd pe doamna mea, crezînd că vederea ei o să mă ferească de această luptă, uitînd ce se petrecea cu mine cînd mă apropiam de atîta minunație. Al patrulea este cum vederea ei nu numai că nu mă ferea, dar, pînă la urmă, îmi nimicea şi puțina viață care mai rămînea în mine. Şi de aceea am făcut acest sonet care zice: *Atît de-adeseori.*

A-tît de-adeseori îmi vine-n minte Ce semne mohorite-Amoru-mi pune, Câ-mi plîng de milă,-asemenea cuvinte Postind: « Pe alții tot aşa-i supune ?»

Cînd da Amorul iuresu-i fierbinte, In mine, viata-aproape se răpune; Mai scapă-un spirit viu, si iau aminte: Doar pentru că de voi acela-mi spune.

Apoi mâ %bat să caut o scăpare
Şi, ca si mort, de vlagă stors, cum tremur,
Vin să vă văd, creând în lecuire:
28

VIAȚA NOUĂ

Dar ochii de-mi ridic spre voi, mă doare Si mi-e cuprinsă inima de-un tremur Gonind din vine-al vieții puls subțire.

Sonetul acesta se împarte în patru părți, după cum în el se arată patru lucruri: şi deoarece au fost lămurite mai sus, nu mă mai opresc aici decît pentru a deosebi aceste părți prin începutul lor. De aceea zic că a doua parte începe de la: *Clnd dă Amorul;* a treia, de la: *Apoi mă zbat:* a patra, de la: *Dar ochii de-mi ridic.*

17

După ce am făcut aceste trei sonete în care i-am vorbit doamnei mele, cum ele spuneau totul despre starea mea, am socotit că e mai bine să tac şi să nu mai spun altceva, căci mi se părea că vorbisem destul despre mine; dar, deşi mai apoi m-am ferit mereu de a mă mai adresa ei, a trebuit să-mi caut un subiect nou şi mai nobil decît cel dinainte. Şi deoarece îh-tîmplarea care a prilejuit noul subiect este plăcută de ascultat, o voi spune cît mai pe scurt.

18

Cum datorită înfățişării mele multă lume îmi înțelesese taina inimii, acele doamne care se adunaseră pentru a-şi petrece timpul laolaltă îmi cunoşteau bine

sufletul, căci fiecare din ele fusese de față la multe înfrîngeri suferite de mine. Şi cum întîmplarea m-a adus în preajma lor, am fost strigat de una dintre aceste nobile doamne. Cea care mă chemase era o femeie foarte plăcută la vorbă, astfel încît, ajungînd în fața lor şi asi-gurîndu-mă că preaaleasa mea doamnă nu se afla printre ele, m-am liniştit, le-am salutat şi am întrebat care le era voia. Doamnele erau multe la număr şi unele rîdeau. Altele mă priveau aşteptînd să vadă ce voi zice, iar altele vorbeau între ele. Dintre care una, întorcîndu-şi ochii spre mine şi chemîndu-mă pe nume, îmi spuse acestea: « La ce bun o iubeşti pe femeia aceea dacă nu-i poți îndura prezența? Spune-ne şi nouă, căci desigur că

țelul unei asemenea iubiri trebuie să fie cu totul neobişnuit.» Iar după ce a rostit aceste cuvinte, nu numai ea, ci toate celelalte arătară prin înfățişarea lor că-mi aşteaptă răspunsul. Atunci le-am spus precum urmează: «Madone, țelul iubirii mele a fost cîndva salutul acestei doamne, pe care poate că o ghiciți, şi în asta stătea fericirea mea, fiind țelul tuturor dorințelor mele. Dar cum i-a fost voia să mi-1 refuze, domnia-sa stăpînul meu Amor mi-a aşezat fericirea în ceva care nu-mi poate fi luat ». Atunci acele doamne începură să vorbească între ele; şi aşa cum vedem uneori căzînd ploaia amestecată cu zăpadă, mi se părea că aud cuvintele lor amestecate cu suspinuri. După ce s-au sfătuit o vreme între ele, doamna care-mi vorbise întîi rosti aceste cuvinte: « Noi te rugăm să ne spui în ce stă această fericire a ta». Iar eu, răspunzîndu-i, i-am spus doar atît: « în vorbele de laudă pentru doamna mea ». Atunci cea care-mi vorbise a răspuns: « Dacă ar fi precum spui, atunci versurile pe care le-ai făcut pentru a-ți descrie starea le-ai fi făcut cu alt scop » [68]. Drept care eu, gîndindu-mă la aceste cuvinte, m-arn despărțit cam ruşinat de ele, zicîndu-mi în sinea mea: « De vreme ce găsesc atîta fericire în cuvintele care o laudă pe doamna mea, de ce am vorbit oare într-alt fel ? » Şi de aceea m-am hotărît să iau pentru totdeauna ca subiect al versurilor mele tot ce ar fi spre lauda acestei prea-alese; şi gîndindu-mă îndelung la aceasta, mi se părea că-mi alesesem un subiect prea înalt pentru puterile mele, astfel încît nu mă încumetam să încep; şi de aceea am zăbovit cîteva zile între dorința de a compune şi teama de a începe.

19

S-a întîmplat mai apoi că, trecînd pe un drum de-a lungul căruia curgea un rîu foarte limpede [59], m-a cuprins o dorință atît de puternică de a compune, încît am început să mă gîndesc la stilul pe care urma să-1 aleg; şi

m-am gîndit că nu se cuvenea să vorbesc despre dînsa decît adresîndu-mă unor doamne, la persoana a doua, şi nu oricăror doamne, ci numai acelora care nu sînt doar femei, ci şi nobile [60]. Şi atunci gura mea a grăit ca

[58] Reproş întemeiat: în realitate scrisese versuri ca să-şi plîngă nefericirea, înfrîngerile.
De aici hotărîrea Iui Dante de a schimba scopul sonetelor şi baladelor închinate Beatrice!.
" Aceeaşi imagine ca şi în cap. 9.
[60] Se înţelege: nobleţe sufletească *(v. Conuivio* IV). '

de la sine, zicînd: *Vreau, doamne-al căror glnd pătruns de-amor e* [61]. Cuvintele acestea mi le-am întipărit în minte cu mare bucurie, cu gîndul de a le folosi la început; aşa că, reîntors în sus-numitul oraş, şi cugetînd cîteva zile, am început cu această introducere o cantona alcătuită cum se va vedea mai jos din împărţirile ei. Cantona zice: *Vreau, doamne,*

Vreau, doamne,-al căror gînd pătruns de-amor e,
Pe voi despre-a mea doamnă-a vâ-ntreține ;
***Cu** lauda-i nu cred s-ajung la fine:*
Vorbind însâ-aduc minții mele pace.
La meritele ei gîndind, majore,
Amor palpită-atît de dulce-n mine,
încît, curaju-atunci de m-ar susține,
Pe toți — vorbind — îndrăgostiți i-aş face.
Evit în stil înaltele mijloace,
Nevrednic să nu fiu din sfiiciune;

Jna din cele mai cunoscute şi mai frumoase canţone compuse de Dante *(Donne eh' avele inteletto d'amore),* în care Poetul se adresează capacităţii de dragoste intelectuală a prietenelor Beatricei. Dante caută interlocutori cu aceeaşi capacitate de dragoste-cunoaştere superioară ca şi a lui, convins că, vorbindu-le, i-ar putea face pe toţi îndrăgostiţi.

Doar vouă de nobletea-i vă voi spune Cu vorbe, pentru dînsa, prea sărace, Căci, doamne şi domnițe iubitoare, De-mpărtăşit nu-i altor lucru-atare.

Un înger în divina minte strigă
Si spune: «Doamne,-n lume, jos, se vede

Minune-n fapt ce, strălucind, purcede
De la un suflet pîn-aci-n tărie».
Nu-i lipsă alta-n cer [82]*: pe ea, la Riga*
O cere cerul, nimbul să-i posede,
Şi orice sfînt, rugîndu-L [63]*, intercede.*
Doar Mila partea noastră stă s-o ție;
Deci spune Domnul, ce de doamna ştie:
« La voia Mea, răbdați să stea această
Sperantă-a voastră-acolo unde-adastă
Cel aşteptînd s-o piardă •— voi, scumpi mie —
Ce-o spune-n iad-- „Vă^ui damnată gloată,
Speranța fericiților, beată /" »[64]

Doritâ-i doamna-n cerul naltei %pne: Vreau să vă spun acum de-a ei putere. Spun: cea voind noblețe să-şi confere Urme^e-o [65]*, căci pe drum cînd e s-apară, Frig pune-Amoru-n inimi ce-s felone, Că orice gînd al lor, de-atît frig piere, Iar celui ce-ar răbda a ei vedere I-ar da noblețe-ori l-ar meni să moară.*

" Cerului numai ea îi lipseşte.

" Pe Dumnezeu, Riga, împăratul din versurile precedente.

[84] Beatrice! i se rezervă un rol în economia Divinei Comedii la care cugetă Poetul, (v. şi cap. 43, n. 150). citeşte *be* d W, în *3 silabe.)*

" CI. *Convivlo* III, cantona II, descrierea modelului de nobleţe interioară şi puterii de îndemn spre virtute a Beatrice!.

VIAȚA NOUĂ

Găsind om demn s-o vadă, bunăoară, Acela-i simte-n el înrîurirea : Se-ntîmplă-un fapt ce-i dă lui mîntuirea, Smerindu-l, încît uită-orice ocară. Spor dat de Domnul nobilei ei grații: Cel ce-i vorbi nu piere ca damnații.

« Cum poate muritoare »-Amor se-ntreabâ — « Atîta de frumoasă fi si pură ?» Se uită-apoi la ea, şi-n sinea-şi jură Că Domnul face-o nouă forma rară. Culoarea perlei[66] *dată-i e podoabă: Doar cît se cade, nu peste măsură; Perfectă-i cîtă poate fi făptură; Cu dînsa frumusețea se compară. Cînd ochii-şi mişcă, năvălesc afară Mici spirite de-amor, rănind, aprinse, Privirea cui spre-a ei privire tinse, Că, inima —pătruns — îşi află iară. Pe chipul ei, Amor un loc alintă: Nu-i chip a fi privit acel loc ținta* [67]*.*

Cantona, multor doamne — ştiu — cuminte Că vei vorbi, cînd lumii vei fi dată. Povață-ți dau — căci te-am crescut curată Copilă simplă-a dragostei, si bună — Să-ndrepți, unde-ai s-ajungi, o rugăminte: « Ce drum s-aleg ? Spre-aceea-s îndreptată Elogiul cărei gloria mi-e toată)).

" In text: *Color* di *perla quasi informa.*

" Cf. *Convivio* III, cantona II: « Pe chipu-i se ivesc imagini care / cereştilor plăceri sînt oglindire, / adică-n blîndu-i zîmbet şi-n privire/lăcaşuri unde-Amor se încuibează ».

VITA NOUVA

De nu vrei uşuratica sâ-ți spună,
Cu cei miței nu drumeți-mpreună ;
Ai grijâ-a te vădi — de poți — în lume
La doamne-ori domni ce-s nobili doar, anume.
Pe cel mai grabnic drum au să te pună.
Pe-Amor // vei găsi cu ea cum sade :
Tu, dâ-mă-n grija lui, cum ți se cade.

Pentru ca această cantona să fie înțeleasă mai bine, o voi împărți cu mai mult meşteşug decît bucățile dinainte. Ca atare, disting mai întîi trei părți: prima este introducerea la cele ce urmează; a doua este tratarea subiectului; a treia este un fel de slujitoare a versurilor precedente. A doua

VIAȚA NOUĂ

începe de la: *Un înger in divina minte;* a treia, de la: *Cantona, multor doamne.* Prima parte se împarte în patru: în cea dintîi spun cui vreau să vorbesc despre doamna mea, şi de ce vreau să vorbesc; în a doua arăt ce simt cînd mă gîndesc la meritele ei, şi ce aş zice dacă nu mi-ar pieri curajul; în a treia spun cum cred că trebuie să vorbesc despre dînsa pentru a nu fi stînjenit de nemernicia mea; în a patra, arătînd din nou cui înțelegeam să mă adresez, spun din ce cauză le vorbesc lor. A doua începe de la: *Vorbind;* a treia, de la: *Evit în stil;* a patra, de la: *Căci, doamne şi domnițe.* Apoi, cînd zic: *Un înger în divina minte,* încep să vorbesc despre doamna mea. Iar partea aceasta se împarte în doua: în prima arăt ce se gîndeşte în cer despre dînsa; în a doua arăt ce se gîndeşte pe pămînt despre ea, adică de la: *Dorită-i doamna.* Această a doua parte se împarte în două: în prima vorbesc despre dînsa în ce priveşte noblețea sufletului său [68], descriind întrucîtva virtuțile eficiente care purced de la sufletul ei; în a doua vorbesc despre dînsa în ce priveşte noblețea trupului său, descriind întrucîtva frumusețile ei, adică de la: Cum *poate muritoare.* Şi această a doua parte se împarte în două: în prima vorbesc despre unele frumusețI care aparțin întregii ei făpturi; în a doua vorbesc despre unele frumusețI care aparțin unei anumite părți a făpturii ei, adică de la: Cînd *ochii-şi mişcă.* Aceasta se împarte la rîndul ei în două: într-una vorbesc

despre ochi, care sînt izvorul iubirii; în a doua vorbesc despre gură[69] care este ţelul iubirii. Şi pentru a IrilătlrnTbrice gînd necurat, aminteascâ-şi cel ce citeşte că mai sus era scris că salutul acestei doamne — care se numără printre gesturile gurii sale — a fost ţelul dorinţelor mele atîta timp cît 1-am putut primi. Apoi, cînd zic: *Cantona, multor doamne,* adaug o strofă oarecum ca slujitoare a celorlalte, în care arăt ce doresc de la cantona de faţă [70]; şi deoarece această ultimă parte este uşor de înţeles, nu mă mai străduiesc cu alte împărţiri. Spun însă că, pentru a dezvălui mai bine înţelesul acestei cantone ar fi nevoie să folosesc împărţiri şi mai amănunţite; totuşi, cel care nu are atîta inteligenţă încît s-o poată pricepe din cele făcute, nu mă supăr dacă o lasă în plata Domnului, căci mă tem şi aşa că am împărtăşit la prea mulţi înţelesul ei prin împărţirile făcute, dacă s-ar întîmpla să poată fi auzite de mulţi[71].

" **Cf. *Convivio* III, 6, versurile comentate din cantona II.**

" ***Ibid.* Ill, 8.**

" ***Ibid.* II, 12.**

!1 *Ibid.* II, sflrşitul canţonei I.

VITA NUOVA

20

După ce cantona aceasta s-a răspîndit întrucîtva printre oameni, auzind-o un prieten al meu, a binevoit să mă roage să spun în versuri ce este iubirea, nutrind poate o speranţă ce-mi face prea multă cinste. Drept care, gîndindu-mă că, după cele spuse, era frumos să vorbesc despre iubire şi, socotind că acel prieten era vrednic să-1 slujesc, am hotărît să fac nişte versuri în care să tratez despre dragoste; şi am făcut atunci sonetul acesta care începe: *E unei inimi nobile-Amor.*

•• «»

E unei inimi nobile-Amor semen [72], *Cum înţeleptu-n scrierea-i expune; Cînd se despart, c-un suflet îi asemeni: Cel raţional^ lipsit de raţiune* [73].

Natura iubitoare-i Jace-asemeni:

în inimă, lăcaş de-afecţiune,

Spre-a sta mai scurtă, ori mai lungă vreme-n

Repaos, pe A.mor ca sire-/ pune.

în chip de doamnă prea-cuminte-apare Splendoarea-apoi, ce place-atît privirii, Că a dori-o inima îndeamnă:

Si e-n dorinţâ-atît stăruitoare,

încît trezeşte spiritul iubirii:

La fel— bărbatul nobil la o doamnă.

" Cf. *Inf.* V, 100 şi Guido Guinizelli, *Al cor gentil* (Intr-o Inimă nobilă), citat şi în *Conuivio* IV, 20. Bolognezul Guinizelli (1240—cea. 1276), părinte al literaturii italiene, «cel mai nobil, cel mai mare », întemeietor al şcolii «Dulcelui stil nou *t* a primit cuvenitul omagiu al lui Dante, Purff. XXVI, 97-99. Cf. şi *De vulgari eloquentia* I, 15.

" *înțeleptul* este Aristotel, iar spusa /ui, tratatul *De anima* (Despre suflet) din care Dante se inspiră pe larg în *Convivio* III.

1

VIATA NOUĂ

Acest sonet se împarte în două părți: în prima vorbesc despre iubire cînd e în potentă; în a doua vorbesc despre ea cînd potența se transformă în act. A doua începe de la: *în chip de doamnă.* Prima se împarte în două: în cea dintîi arăt în ce subiect se află această potentă; în a doua arăt cum acest subiect şi această potentă sînt produse în ființă şi cum sînt unul pentru altul formă şi materie [74]. A doua începe de la: *Natura iubitoare.* Apoi, cînd zic: *în chip de doamnă,* arăt cum această potentă se transformă în act: mai întîi la bărbat şi apoi la femeie, anume de la: *La —fel bărbatul.*

21

După ce am vorbit despre iubire în versurile de mai sus, m-a cuprins dorința de a spune şi în lauda acestei preaalese cuvinte prin care să arăt cum datorită ei se trezeşte această iubire; şi cum se trezeşte nu numai acolo unde stă ațipită, ci şi acolo unde nu se află în potentă, căci ea, prin acțiunea-i miraculoasă, o face să se ivească. Şi am compus atunci sonetul acesta care începe: *Ai doamnei mele ochi.*

A.i doamnei mele ochi sunt purtătorii lubirii-nnobilînd tot cn-o privire: Cînd trece, se-ntorc toți ca s-o admire, Cei salutați îi simt în piept fiorii.

Astfel, pledndu-şi fruntea, robi palorii, Deplîng puțina lor desăvîrşire ; Din fața-i fug mînie fi mărire : Nimb, doamne, sa dăm nobilei ei glorii.

De gînd smerit ți de blîndețe stimul E inimii ce-aude vocea-i clară; Beat e cine-o vede prima oară.

** Cf. *Conoivio* III, 6.

VITA NUOVA

Iar umbrei ei de %îmbet— rar spectacol — Nu-i poți rosti, nici aminti sublimul, Atît de nobil e fi nou miracol.

Sonetul are trei părți, în prima spun cum doamna mea transformă această potentă în act prin preanobila parte a ochilor săi; în a treia arăt acelaşi lucru prin preanobila parte a gurii sale: iar între acestea două este o parte mai mică, prin care cer oarecum ajutor la partea precedentă şi la cea următoare, şi începe de la: *Nimb, doamne.* A treia începe de la: *De gînd smerit.* Prima se împarte în trei: în cea dinții spun cum doamna mea are puterea de a înnobila tot ce vede, ceea ce este tot una cu a insufla iubirea în potentă, acolo unde nu se afla; în partea a doua spun cum ea transformă în act iubirea în inimile tuturor celor pe care îi vede; în a treia arăt ce efecte produce prin virtute în inimile lor. A doua începe de la: *Clnd trece;* a treia, de la: *Cei salutați.* Apoi cînd zic: *Nimb, doamne,* las să se înțeleagă cui am intenția să vorbesc, chemînd doamnele să mă ajute a o slăvi pe această preaalească. Apoi, cînd zic: *De gînd smerit,* spun acelaşi lucru ca şi în prima parte, referindu-mă la două acțiuni ale gurii sale, dintre care una este prea dulcea ei vorbire, iar cealaltă, zîmbetu-i minunat. Doar că, despre acesta din urmă nu spun cum acționează în inimile celorlalți, deoarece memoria nu-1 poate reține nici pe el, nici efectul lui.

22

Mai apoi, nu după multe zile, a fost voia slăvitului domn, care pe sine însuşi nu s-a scutit de moarte [75], ca cel ce fusese părintele minunăției[76] întruchipate de preanobila Beatrice să părăsească viața aceasta, ducîn-du-se negreşit la slava cea. de veci. Ori, o asemenea despărțire e dureroasă pentru cei care rămîn şi au~fe,şt prietenii celui ce se duce. Iar nici o prietenie nu este atît de strînsă*ca aceea dintre un părinte bun şi un copil bun, şi dintre un copil bun şi un părinte bun [77]; şi cum doamna

" Cristos.

[78] *Părintele minunăției.. .* este Folco Portinari, tatăl Beatricei, mort la 31 decembrie 1289. " Aristotel, *Etica nicomahică* VIII, 8 descrie prietenia — prin raport de superioritate — dintre părinți şi fii.

aceasta era culmea bunătății, iar tatăl ei, după cum mulți socotesc şi este adevărat, era de o mare bunătate, se înțelege că dînsa a rămas amarnic îndurerată. Şi deoarece potrivit obiceiului din numitul oraş la asemenea triste prilejuri se adunau femeile la un loc şi bărbații la un loc, multe doamne s-au strîns acolo unde Beatrice plîngea îndurerată. Iar eu, văzînd pe cîteva care se întorceau de acolo, le-am auzit povestind cum îşi plîngea durerea această preaalească. Şi printre altele le-am auzit

spunînd:«Plînge atît de amarnic, încît cine ar privi-o ar trebui să moară de mila ei». După care, doamnele s-au îndepărtat, iar eu am rămas atît de copleşit de tristeţe încît, din cînd în cînd, lacrimi îmi udau obrajii iar eu mă ascundeam ducîndu-mi des mîinile la ochi; iar dacă nu aş fi aşteptat să mai aud vorbindu-se despre ea — căci mă aflam într-un loc pe unde treceau majoritatea doamnelor care plecau de lîngă dînsa — m-aş fi ascuns de îndată ce mă năpădiseră lacrimile. Şi astfel, mai rămînînd eu o vreme în acelaşi loc, au trecut şi alte doamne pe lîngă mine, care păşeau grăind: « Care dintre voi va mai putea fi veselă după ce a auzit-o pe această femeie vorbind cu atîta durere? »Iar după ele mai trecură altele, care ziceau: «Omul acesta plînge întocmai de parcă ar fi văzut-o aşa cum am văzut-o noi». Altele, mai apoi, spuneau despre mine: « Priviţi-1 pe acesta care parcă n-ar mai fi el, de mult ce s-a tulburat». Şi astfel le-am auzit pe aceste doamne vorbind, în timp ce treceau, despre ea şi despre mine, după cum am spus. Drept care, gîndindu-mă apoi, am hotărît să fac nişte versuri, căci aveam un motiv vrednic de a le face, în care versuri să cuprind tot ce auzisem de la acele doamne. Şi cum aş fi dorit să le adresez o întrebare, dacă mi-ar fi fost îngăduit, mi-am ales subiectul ca şi cum eu le-aş fi întrebat iar ele mi-ar fi răspuns. Şi am făcut două sonete: în primul întreb aşa cum aş fi dorit să le întreb; în celălalt spun răspunsul lor, folosind cele auzite de la dînsele ca şi cum mi le-ar fi spus răspunzîndu-mi. Şi am început primul: Voi, *ce la port vă-nfă-ţişaţi umile,* iar celălalt: *Eşti tu cel care-ades.*

Vot, ce la port vă-njătisaţi umile, Cu ochi plecaţi, vădind amărăciune, De unde reveniţi, ce viziune Pe chip v-a pus pecetea tristei mile ?

VITA NUOVA

A? doamnei noastre le-aţi vă^ut pupile Scâldînd A.moru-n lacrimi, spre-a-l răpune ? Spuneţi-mi, doamne, inima mi-o spune: Purtaţi ale nobleţii, văd, sigile.

Venind, de-atîta chin înduioşate

Cu mine staţi, vă rog, neascun^îndu-mi

Nimic din cîte-aveţi despre ea date.

Văd ochii voştri care-au plîns, şi-n gîndu-mi Vai, tremur — cum la chip veniţi schimbate — Sa nu văd, ce-aţi vâ^ut ţi voi, la rîndu-mi,

Sonetul acesta se împarte în două părţi: în prima mă adresez acestor doamne şi le întreb dacă vin de la dînsa, spunîndu-le că eu aşa socot

de vreme ce le văd parcă înnobilate, în a doua le rog să-mi vorbească despre ea. A doua începe de la: *Venind.*

Aici mai jos este celălalt sonet, după cum am spus înainte.

Efti tu cel care-ades — vorbind doar nouă — A prins de doamna noastră să cuvinte ? De glasul lui aduce-al tău aminte, Dar fața ta ne par e-o j ață nouă.

l

De ce, patetic, ochii-ți lacrimi plouă, Incît e altui chin al tău sorginte ? Nu-ți poți ascunde chinul scos din minte Fiindcă ai vă^ut pe chipu-i rouă ? ™

" **Pentru** că ai văzut-o plîngtnd pe Beatrice?

VITA NUOVA

Ne lasă,-n plîns să trecem cu-ntristare: Nu, culpa cui ne-alinâ nu se iartă: Ei vorba-i aurirăm prin plînsoare.

A.tît de-adînc săpat chin fața-i poarta Că de-am fi vrut să i-o privim, oricare Din noi cădea — în fața plînsei — moartă.

Sonetul acesta are patru părți, după cum în patru feluri au grăit doamnele în numele cărora răspund. Iar cum mai sus au fost arătate destul de desluşit, nu mai zăbovesc asupra înțelesului lor, ci le indic doar. A doua începe de la: *De. ce, patetic;* a treia, de la: *Ne lasă,-n plîns;* a patra de la: *Atlt de-adînc.*

• Cîteva zile după aceea, o parte din trupul meu a fost atinsă de o boală dureroasă, aşa încît am îndurat, vreme de nouă ©zile, o neîncetată şi chinuitoare suferință, care m-a adus într-o asemenea stare de slăbiciune, încît a trebuit să zac ca un paralitic. In a noua zi. simțind o durere aproape de neîndurat, mi-a venit un gînd ce se-ndrepta către doamna mea. Şi după ce am cugetat o vreme la ea, mi-am întors din nou gîndul la viața mea vlăguită şi, văzînd cît era de firavă, chiar sănătoasă fiind, am început să mă jeluiesc în sinea mea de atîta nevolnicie. *Aşa* că, oftînd din adînc, îmi ziceam: «Prin firea lucrurilor preaaleasa Beatrice va trebui să moară cîndva ». Şi atunci m-a cuprins o deznădejde atît de mare, încît am închis ochii şi am început să-mi muncesc mintea cuprins parcă de delir şi să-mi închipui cele ce urmează. [La începutul rătăcirii în care-mi căzuse imaginația, mi s-au arătat chipurile unor femei despletite, care-mi spuneau: «Şi tu ai să morii» Apoi, după aceste femei mi se năzăriră chipuri ciudate şi groaznice la vedere, care-mi spuneau : «Eşti mort». Astfel, tot rătăcindu-mi imaginația, am ajuns pînă într-acolo încît nu mai ştiam unde mă aflu. Şi mi se părea că văd femei care umblau pe stradă despletite şi înlăcrimate, pline de o nespusă tristețe;

" v. n. 21.

si parcă vedeam cum se întunecă soarele, aşa încît se iveau stelele, avînd o culoare care le făcea să pară că plîng; şijmi se mai năzărea că păsările ce zburau prin văzduh cădeau moarte, iar pămîntul era zguduit de cutremuie. Şi minunîndu-mă în halucinația mea şi înfricoşîndu-mă foarte, mi s-a arătat un prieten care venea să-mi spună: « Cum, nu ştii? Doamna ta cea minunată a plecat din lumea asta ». Atunci am început să plîng cu mare durere; si nu plîngeam doar în închipuire, ci şi aievea, cu ochii scăldați de lacrimi adevărate. Mi se părea că privesc înspre cer şi că văd o mulțime de îngeri care sg, îndreptau în sus, avînd înaintea lor un norişor de un alb neprihănit^ Şi se făcea că aceşti îngeri cîntau imnuri de slavă, iar cuvintele cîntului lor care răzbăteau pînă la mine, păreau să fie acestea: *Osanna in excelsis*[81], iar altceva parcă nu mai auzeam. Atunci se făcea că inima, plină de atîta dragoste, îmi spunea : « Adevărat este că doamna noastră zace moartă », şi mi se părea că văd trupul în care sălăşluise acel suflet preanobil şi fericit; iar nălucirea acelui delir a fost atît de puternică, încît mi-a arătat-o moartă pe doamna mea; şi mi se părea că nişte femei îi acopereau capul cu un văl alb; iar chipul ei arăta parcă atîta evlavie, încît părea să zică: «Eu văd acum izvorul[8a] păcii». Văzîndu-i înfățişarea, m-a cuprins în nălucirea mea o asemenea smerenie, încît chemam moartea, spunîndu-i: «Dulce moarte, vino la mine şi nu mi te arăta josnică, fiindcă de unde ai fost, trebuie să vii înnobilată I Acum vino la mine, care te doresc mult, precum vezi, căci port pe chip culoarea ta. » Iar după ce am asistat la îndeplinirea celor de cuviință care se obişnuieşte pentru trupurile morților, mi se păru că mă întorc în odaia mea şi că de acolo privesc către cer; iar închipuirea era atît de puternică încît, plîngînd, am început să spun aievea: « Vai, suflet preaminunat, fericit e cel care te vede l » Şi rostind eu aceste cuvinte cu un dureros hohot de plîns, şi chemînd Moartea să vină la mine, o doamnă tînără şi aleasă, care se afla lîngă patul meu, crezînd că plînsul şi cuvintele mele erau pricinuite doar de suferințele bolii, a început să plîngă foarte înfricoşată. Atunci, datorită lacrimilor acesteia, care-mi era o rudă foarte apropiată [83], alte doamne care se aflau în odaie şi-au dat seama că plîngeam. Şi îndepărtînd-o de acolo, s-au apropiat de mine ca să mă trezească, crezînd că visez, spunîndu-mi: «Nu mai dormi»

[80] v. n. 24.

[81] *Luca* II, 14: Slavă intru cei de sus (lat.).
[8Z] în text: *principia* = începutul (Dumnezeu).

[83] E vorba, probabil, de sora sa, căsătorită mai tirziu cu Leone Paggi.

şi « nu te descuraja ». Grăind astfel, mi-au întrerupt delirul tocmai în clipa cînd voiam să spun: « O Beatrice, fii binecuvîntată !» Şi apucasem să rostesc « O, Beatrice », cînd, revenindu-mi, am deschis ochii şi mi-am înțeles rătăcirea. Dar cu toate că rostisem numele, glasul mi-era atît de gîtuit de suspinele plînsului încît, după cîte cred, doamnele acelea nu 1-au putut înțelege. Apoi, deşi foarte ruşinat, totuşi, la un îndemn al lui Amor, mi-am întors fața spre ele. Iar dînsele, văzîndu-mă, au început să spună: «Parcă ar fi mort», şi-şi ziceau între ele: « Să încercăm să-1 alinăm»; apoi îmi spuseră multe vorbe de mîngîiere şi din cînd în cînd mă întrebau ce mă speriase. Atunci, simțindu-mă oarecum mai întremat şi înțelegînd că totul fusese doar o nălucire deşartă, le-am răspuns: « Am să vă spun ce-am avut». Şi le-am povestit de la început pînă la sfîrşit tot ce văzusem, fără a rosti numele celei preaalese. Iar după ce m-am vindecat de boala aceea, am hotărît să spun în versuri ce mi se întîmplase, părîndu-mi-se un lucru plăcut de ascultat; şi atunci am făcut această cantona, care zice: *O doamnă milostivă,* alcătuită aşa cum se vede din împărțirea făcută mai jos.

O *doamnă milostivâ,-mpodobitâ*
Cu-a' tinerilor ani[84] *virtuți umane*
— Aflată unde-ades cerşisem moarte [85] *—*
Vădind restristea-n ochii mei vădită,
Si vorbele-ascultîndu-mi, vorbe vane,
Cu spaimă începu să plîngă joarte ;
Ci alte doamne-au dus-o-ntr-altă parte
Iar mie — fiind plînsu-i mărturia
Câ-ndur mucenicia —
Mi-ati spus pe rind, ca să m-aducă-n fire:
« *Nu sta în amorțire !* »,
Sau: ((Cum de te laşi pradă tristei soarte?».

" In text: di *novella etate* — de vîrstă tînără, expresie ce justifică interpretarea dată de P. Fraticelli titlului *Viia nuova* (v. n. 2).

" Lingă patul în care Dante zăcuse bolnav, în pragul morții.

Atunci — să-i curm vedeniei urgia — Pe nume doamna-mi chem, curm reveria.
Mi-era atît plin glasul de tristețe
Si stins de plîns, încît al doamnei nume ..
Au^u-mi doar, în inimă-l distinse;
Şi-n ciuda ruşinatei mele fețe
Ce-şi arăta ruşinea-n ochi anume,
Spre ele-Amorid să mi-o-ntorc mă-mpinse,
Atît erau culorile-mi de stinse
Că-n altu-al morții gînd puteau să iste.
« Să-l scoatem din restrişte »
ILosteau blînd una altei rugăciune,
Necontenind a-mi spune:
«Dar ce-ai vă^ut, de spaima te cuprinse?)).
Si-am spus — mai întremat din slăbiciune:
« Eu, doamne, ce-am vâ^ut vă voi expune.
In timp ce stăm la viața mea să cuget, Vremelnică si şubredă-n durata, Amor — ce-si are-n pieptu-mi reşedința — Plîngea, stîrnind restrişte-n al meu cuget Ce, suspinînd, îşi spuse-n gînd deodată: „Pe doamna-mi va răpi-o neființa!" Si-atît tumult mi-a zdruncinat ființa, Că ochii, laş, mi i-am închis în pripă, Şi — slabe şi-n risipă — Se-mprăştiarâ spiritele-mi ra^na; Si-apoi, vestind iar ca^na — Cum aiuram, lipsindu-mi cunoştința — Femei cu chip ursu^ scării o clipa Si le-au^ii: „ Ț i-e dat să morii" cum țipa.

VITA NUOVA

Vedenii se iscarâ-apoi, cumplite,
Prin vana-nchipuire ce-ncepuse;
Ca-s nu ştiu unde-a prins să mi se para.
Si doamne că vedeam ce, despletite,
Cu vaiet trec, ori trec pe plînset puse,
Si triste, svîrl săgeți de foc şi pară.
Se mai făcea că văd cum se coboară
O negură pe soare si-apar stele,
Si cum p ling el şi ele;
Cum lumea în cutremur se despică,
Si păsările pică ;
Si-un om venit — trup slab, glas stînd să piară,
„ Ce faci ? Nu ştii năprasna veştii rele ?
ȚI-e moartă dulcea doamnă!" — sâ-mi revele.

Nălțîndu-mi ochii u%i de plîns fierbinte
Vă^ui (şi se părea că plouă mana)
Cum se-ntorceau sus îngerii,-n tărie,
Si-un nour mic îi îndruma-nainte,
în urma cărui toți strigau: „ Osana!"
V-aş spune de-ar fi spus mai mult. Ci mie
Mi-a spus Amor: „ Alt nu-ți mai tăinui ție.
Pe doamna noastră vin' s-o ve%i, ce %ace".
Mirajele-mi buimace
Mi-a u evocat madona moartă, care
Vâ^ui un văl că are
De doamne pus, linţoliu ca sâ-i fie ;
Smerirea păcii paradisiace
Purta, pârînd câ-mi spune: „Sunt în pace![tf]
Vâ^înd— cum mă smerea a mea durere — Câ-n doamna mea şi-află smerirea forma,

VIAŢA NOUĂ

Spuneam: „Eşti, Moarte, blîndă-ntr-o măsură;
Mai nobilâ-a fi însă, ți se cere,
Căci ți-a fost cuib madona: schimbâ-ți norma.
Să nu mă desconsideri, ci te-ndurâ:
Veți — cum în rugi atîta pun căldura —
Câ-ți semăn, vrînd la tine a răzbate.
Spre inima-mi te-abate!"
Plecai după priveghi, curmînd bocirea :
Si singur, cu privirea
La naltul regn [86]*, mărturisii din gură:*
„ Cel ce te vede — suflet scump — beat e!" . . .
Cînd—mulțumită vouă! — trea^, pier toatei.

Această cantona are două părți: în prima spun, adresîndu-mă unei persoane nedefinite, cum am fost trezit de nişte doamne, dintr-o nălucire înşelătoare, şi cum le-am făgăduit să le-o istorisesc; în a doua spun ce le-am povestit. A doua începe de la: In *timp ce stăm.* Partea întîia se împarte în două: în prima spun ce-au zis şi au făcut, întîi o doamnă şi apoi altele, înainte de a-mi fi venit în fire; în a doua arăt ce mi-au spus aceste doamne după ce am ieşit din delir; iar această parte începe de la: *Mi-era atît plin glasul.* Apoi, cînd zic: *în timp ce stăm,* arăt cum le-am povestit nălucirea

mea. Iar aceasta cuprinde două părți: în prima povestesc pe rînd tot ce mi s-a năzărit; în a doua le mulțumesc prin-tr-un singur cuvînt; iar această parte începe de la: *Cînd — mulțumită vouă.*

24

După această nălucire înşelătoare s-a întîmplat că, într-o zi, cum şedeam dus pe gînduri, am simțit că începe să-mi freamăte inima ca Şi cînd m-aş fi aflat în prezența acelei doamne. Atunci mi s-a năzărit o imagine a lui Amor: mi se părea că-1 văd venind de la doamna mea

" Cerul.

[87] Mulţumită intervenţiei doamnelor, care-1 trezesc din nălucire, aceasta dispare.

47

şi-mi spunea parcă în suflet, voios: «Caută să binecuvîntezi ziua în care am pus stăpînire pe tine, căci se cuvine s-o faci». Şi mi se părea, într-adevăr, că-mi simt inima atît de voioasă şi schimbată, de parcă n-ar fi lost a mea. îndată după aceste cuvinte pe care inima mi le spusese prin gura lui Amor, am văzut venind către mine o nobilă doamnă, vestită pentru frumusețea ei, care fusese mult timp stăpîna celui mai de seamă prieten al meu [88]. Iar numele acestei doamne era Giovanna, dar i se zicea Primăvara, datorită frumuseții sale, după cum cred unii. Iar în urma ei, am zărit-o pe minunata Beatrice. Cele două doamne au trecut pe lîngă mine una după alta, iar Amor îmi grăi parcă în inimă, spunînd: « Prima din ele e numită Primăvara numai muțumită venirii

" Giovanna, iubita lui Guido Cavalcanti (v. n. 28).

ei de astăzi; căci eu 1-am făcut pe cel care i-a dat numele să-i zică Primăvară, adică cea care va veni prima[89] în ziua cînd Beatrice ți se va Barata ție, supusul ei, după acea nălucire. Iar dacă vrei să iei aminte Ia primul ei nume, e tot ca şi cum ai spune « va veni prima », căci numele de Giovanna vine de la acela de Giovanni[90], cel care a premers adevărata lumină zicînd: *Ego vox clamantis in deserto: parate viam Domini*[91]. Şi mi se mai părea că-mi spune după aceste cuvinte: « Iar cine ar cată să cugete mai adînc, ar numi-o pe Beatrice, Iubirea, datorită marii asemănări pe care o are cu mine.» Gîndindu-mă mai apoi la toate acestea, am hotărît să-i scriu în versuri bunului meu prieten, lasînd însă deoparte anumite cuvinte care socoteam că nu trebuiau redate, părîndu-mi-se că inima lui este încă în

admirația frumuseții acestei nobile Primăveri; şi am făcut sonetul de față care zice: *In inimă simții.*

In inimă simții cum se deşteaptă

Un spirit de iubire din somnie :

Spre mine, de departe, -Amor se-ndreaptă

Voios, că — sâ-l cunosc — mi-e greu fi mie.

Rosti: «.Cinstire dâ-mi, drept plată dreaptă». Si vorbe le -i rîdeau de bucurie. Cu mine -Amor un timp după ce -aşteaptă, Privind eu dincotro a fost să vie,

Pe monna [92] *Vanna* [93] *văd, cu monna Bice* [94], *Spre Io c u- n care stăm cum vin anume : In două întrupări — desăvîrsirea,*

" Joc de cuvinte intraductibil între *primavera* şi prima uerrd (va veni prima).

[90] E vorba de loan Botezătorul.

" Z-uca III, 4 *(Matei* III, 3, Marcu I, 3): Eu slnt glasul celui ce strigă în pustiu: Pregătiţi calea Domnului (lat.)

[82] Monna — prescurtare a cuvîntului Madonna, apelativ folosit pentru doamnele de viţă nobilă sau pentru femeia iubită.

" *Vanna* — prescurtarea numelui Giovanna.

" Bice — prescurtarea numelui *Beatrice.*

încît, țin minte,-A.mor a prins a-mi «Ea, prima, Primăvara are nume; Cealaltă — cum îmi seamănă — Iubirea ».

Acest sonet are mai multe părți, dintre care prima arată cum am simțit că mi se trezeşte freamătul inimii şi cum se făcea că Amor răsărea voios în inima mea, venind de departe; a doua arată cum mi se părea că Amor îmi grăia în inimă şi ce-mi spunea; a treia arată cum, după ce zăbovise el astfel cu mine o vreme, am auzit şi am văzut anumite lucruri. Partea a doua începe de la: *Rosti: «Cinstire dă-mi;* a treia, de la: Cu *mine-Amor un timp.* Partea a treia se împarte în două: în prima spun ce am văzut; în a doua spun ce am auzit. A doua începe de *la: încît, țin minte.*

25

Cineva ale cărui nedumeriri merită să fie lămurite, ar putea rămîne nedumerit de faptul că eu vorbesc despre Amor ca şi cum ar fi un lucru în sine, adică nu numai o substanță inteligentă, ci o substanță corporală, ceea ce, de fapt, nu este adevărat. Căci Amor nu există în sine ca substanță, ci este un accident al substanței [95]. Iar faptul că eu vorbesc

despre el ca şi cum ar fi un corp, ba, mai Tnult chiar, ca şi cum ar fi o făptură omenească, decurge din trei lucruri pe care le spun despre el. Spun că 1-am văzut venind; ori, cum venirea înseamnă mişcare în spațiu, iar, după cum spune Filozoful, deplasabil în spațiu este doar corpul[96], rezultă că eu socotesc că Amor este un corp. Mai spun apoi despre el că rîdea şi chiar că vorbea, lucruri care se văd a fi proprii omului, mai cu seamă putința de a rîde, şi ca atare rezultă că eu îl socotesc a fi om. Pentru a lămuri acest lucru, aşa cum se cuvine aici, trebuie amintit mai întîi că în vechime nu existau făuritori de versuri de

[15] Accidentul, în filozofia antică şi medievală, însemna «ceea ce poate avea loc sau dispărea fără distrugerea subiectului t (Porfiriu, *Isagoge* V, 4 a 24; cf. şi Aristotel, *Metafizica* IV, 30, într-un sens puţin diferit). Ca orice pasiune, Amor era considerat, fireşte, drept un accident al substanţei, iar nu o substanţă în sine.

" Aristotel, Fizica VIII, 4. Lucrurile se mişcă «prin natură », iar animalele «prin ele înşile ».

iubire în limba vulgară, căci acestea erau făcute doar de unii poeți în limba latină [97]. La noi însă (deşi poate că se întîmpla şi se mai întîmplă încă şi la alte neamuri, ca de pildă la greci[98]), aceste lucruri erau tratate nu de poeți vulgari, ci de cei literați. Şi n-au trecut prea mulți ani de cînd au apărut pentru prima dată aceşti poeți vulgari; ori, păstrînd proporțiile, întocmirea de versuri în limba vulgară este asemenea făuririi de versuri în latină ". Iar dovada că aceasta s-a petrecut doar de puțin timp este că, dacă vrem să căutăm în limba lui *oc* şi în limba lui si, nu vom găsi compuneri mai vechi de o sută cincizeci de ani față de vremurile noastre [10°]. Iar cauza pentru care unii versificatori grosolani s-au bucurat de faima că ştiu să facă poezii, este că ei au fost primii care au compus în limba lui si. Primul care a început să compună ca poet în graiul vulgar, a făcut-o pentru că voia să-i fie înțelese spusele de către o femeie, căreia îi era greu să priceapă versurile latineşti[101]. Iar acest lucru se întoarce împotriva celor care scriu în acest grai versuri despre alte subiecte decît iubirea, deoarece felul acesta de exprimare a fost găsit dintru început pentru a vorbi despre dragoste [102]. De aceea, cum poeților le este îngăduită o mai mare libertate în vorbire decît scriitorilor în proză, şi cum aceşti făuritori de rime nu sînt altceva decît poeți în graiul vulgar, este nimerit şi firesc ca lor să li se acorde o libertate mai mare în vorbire decît celorlalți scriitori în limba vulgară. Drept

care, dacă poeților le sînt îngăduite unele figuri sau nuanțe retorice, le sînt îngăduite şi versificatorilor [103]. Aşadar, vedem că poezii le-au vorbit lucrurilor neînsufleţite ca şi cum ar fi avut simțuri şi rațiune, făcîn-du-le totodată să vorbească [104]; şi nu numai lucrurile adevărate, dar şi cele neadevărate, spunînd adică despre lucruri care nu există că vorbesc, şi că multe accidente vorbesc ca şi cum ar fi substanțe şi oameni. Se

" Cf. *De vulgari eloquentia* II, 4.

" Grecii contemporani lui Dante erau bizantinii, celebri în Italia pentru înalta lor cultură.

" Dante a tratat pe larg problema creaţiei literare în limba vulgară în tratatul său *De vulgari eloquentia,* fiind unul din promotorii şi teoreticienii introducerii limbii poporului în literatură şi scriindu-şi cele mai însemnate opere în italiană.

>M Cf. *Convivio* I, 10, n. 142; De *vulgari eloquentia* I, 10 şi II, 2. Limba lui s! şi limba lui oc delimitau regiuni lingvistice neolatine din Europa occidentală: Italia, Franţa, Spania.

"" Explicaţie realistă a genezei poeziei în limba vulgară.

© Dante considera că poezia este prin excelenţă modul de exprimare a iubirii. /

"• De remarcat distincţia între *poeți* (care scriu în limba latină) şi simplii Versificatori în limba vulgară.

104 Mai departe se dau exemple de poeţi care Jac să vorbească lucruri neînsufleţite.

cuvine aşadar ca făuritorul de versuri să simuleze, dar nu fără rațiune, ci cu o rațiune care să poată fi lămurită în prozăJfFaptul că poeții au compus aşa cum spuneam, se vede la Vergiliu, care zice că lunona, duş-mancă troienilor, i-a vorbit lui Eol, stăpînul vînturilor, în cartea întîia din *Eneida: Aeole, namque tibi,* iar acesta i-a răspuns: *Tuus, o regina, quid optes explorare labor; mihi jussa capessere fâs est*[105]. Tot la poetul acesta grăieşte un lucru neînsufleţit către lucruri însufleţite, în cartea a treia din *Eneida,* unde zice: *Dardanidae duri..* [106]. La Lucan vorbeşte un lucru însufleţit către unul neînsufleţit, unde zice: *Multum, Roma, iamen, debes civilibus armis* [107]. La Horațiu vorbeşte omul către însăşi ştiința lui; şi nu sînt doar vorbele lui Horațiu, ci el le spune în *Poe-tria* lui, reluînd aproape spusele marelui Homer unde zice: *Die mihi, Musa, virum* [108]. La Ovidiu vorbeşte Amor ca şi cum ar fi om, la începutul cărții numită *Cartea leacurilor iubirii* unde zice:

Bella mihi, video, bella parantur, ait[109]. Iar prin aceasta, poate fi lămurit cel care are vreo nedumerire în unele locuri ale cărții de față. Şi pentru ca de aici să nu prindă îndrăzneală vreun scriitor grosolan, țin să spun că nici poeții nu vorbeau astfel fără vreun rost şi că nici cei care fac versuri (în vulgară) nu trebuie să vorbească în felul acesta dacă nu au în minte un rost anume al spuselor lor. Căci mare ruşine ar fi pentru acela care şi-ar îmbrăca versurile în imagini închipuite sau figuri retorice iar apoi, întrebat fiind, n-ar şti să-şi dezbrace cuvintele de acele veşminte, în aşa fel încît ele să aibă un înțeles adevărat[110]. Iar bunul meu prieten [U1] şi cu mine cunoaştem destui din aceştia care-şi fac astfel prosteşte versurile.

us Vergiliu: *Eneida* I, 65 şi 76—77: Eol, de vreme ce ţie... A ta e, regină, munca pe care vrei s-o îndeplineşti, mie mi-e sortit să împlinesc ceea ce mi se porunceşte (lat.)

"• *Eneida* III, 94: Dardani încercaţi... (lat.)

"* Lucan, *Pharsalia* I, 44: Cu toate acestea tu, Romă, datorezi mult războaielor civile (lat.)

[108] **Horaţiu, *Ars poetica* (Arta poetică) 140: Cîntă-mi, Muză, bărbatul... (lat.) Dante cu noştea Ars *poetica* sub titlul de *Poelria* (cf. şi *Convivio* II, 14).**

[109] **Ovidiu, Remedia amoris (Despre leacurile dragostei) 1—2: Văd, spuse el, că se pregătesc împotrivă-mi războaie, războaie (lat.)**

© Pentru Dante, versul este un mijloc de exprimare a adevărurilor «învăluite »; este un mod de a declara că şi Vita *nuova* are «înţelesuri ascunse», adevăruri îmbrăcate în «imagini închipuite •.

[111] **Guido Cavalcanti.**

VIAȚA NOUĂ

26

Această doamnă preaalească, despre care s-a vorbit mai sus, a ajuns să se bucure de atîta prețuire din partea lumii, încît, cînd trecea pe stradă, oamenii dădeau fuga s-o vadă, lucru care mă bucura nespus. Iar dacă se afla în preajma cuiva, inima aceluia era pătrunsă de atîta cuviință, încît nu mai îndrăznea să-şi ridice ochii, nici să-i răspundă la salut; Iar despre aceasta, mulți ar putea prin propria lor experiență să-mi stea mărturie înaintea celor care nu m-ar crede. Ea păşea încununată şi învăluită de modestie, nearătînd pic de mîndrie față de cele ce vedea şi auzea. Mulți ziceau după ce trecuse: «Aceasta nu e femeie, ci unul din minunații îngeri ai

cerului». Iar alții spuneau: « E o adevărată minune; bine-cuvîntat fie Domnul, care ştie să zămislească asemen_ea_ minunății I » Iar eu zic că se arăta atît de nobilă şi plină de toate darurile, încît cei care o priveau erau cuprinşi de o dulceață atît de curată şi suavă, încît n-ar fi putut-o descrie; şi nici nu se afla vreunul care, privind-o, să nu suspine pe dată. Asemenea lucruri şi altele încă mai minunate avea ea darul să răspîndească în preajmă-i. Drept care, gîndindu-mă eu la toate acestea şi voind să reiau laudele închinate ei, am hotărît să fac nişte versuri în care să dau de înțeles uimitoarele şi neprețuitele ei daruri[lia], astfel încît, nu numai cei care o puteam vedea aievea, ci şi alții să poată afla despre dînsa ceea ce se poate împărtăşi prin cuvinte. Am făcut aşadar acest sonet, care zice: *Cuminte-atît.*

Cuminte-atît si nobilă-atît pare Cînd doamna mea pe careva salută, încît stă de cutremur limba mută, Priviri a cuteza nu-s ochii-n stare.

ii e umilitatea-nveşmîntare Cînd laude aude-n mers, tăcuta; Din cer parcă miracolul se mută Ca pe pâmînt să-l vadă fiecare.

"* In text: operozioni — calități în sine, dar şi calități **capabile să «opereze** » asupra altora, **împărtăşite altora.**

J)

VITA NUOVA

Privitâ,-atît se-aratâ de senină, încît prin ochi, mir inimii strecoară^ De neînchipuit cui nu-l încearcă.

Si, blînd, un spirit, de pe fața-i, parca Suav si plin de dragoste-âpoi %boară, Dînd sufletului dulce-ndemn: «.Suspinai-»

Sonetul acesta este atît de uşor de înțeles prin cele spuse mai înainte, încît nu e nevoie de nici o împărțire. De aceea, trecînd mai departe, spun că doamna mea ajunsese să fie aşa de prețuită, încît nu numai ea era onorată şi lăudată ci, datorită ei, multe altele erau lăudate şi onorate. Iar eu, văzînd aceasta şi voind s-o împărtăşesc şi celor care n-o vedeau, am hotărît să mai fac încă o poezie în care să spun cele de mai sus. Am compus aşadar acest al doilea sonet, care zice: *Vii vede-a' mintuirii atribute,* arătînd cum virtutea ei avea înrîurire asupra celorlalte, aşa cum se va vedea din explicarea lui.

VIAȚA NOUĂ

Vii vede-a' mîntuirii atribute, Pe doamna mea-ntre doamne cine-o vede: Sâ-l laude pe Domnul sunt ținute Cît har, prin ea, şi-asupră-le purcede.

E-atîta-n frumusețea ei virtute
Că pi^mâ-n alta nu se întrevede[113]; '
Noblețe,-amor, credință sunt țesute
In straiul cui, urmînd-o,-n ea se-ncrede.
Vederea ei smereşte şi impune
Dar nu-i da — ei doar — nimbul strălucirii.
Prin ea, de cinste demn devine-oricine.
Noblețe-atîta-n tot ce face pune, Incit, chemînd-o-n minte, de-a iubirii Dulceața nit e om să nu suspine [m].

Sonetul acesta are trei părţi: în prima spun care sînt fiinţele în mijlocul cărora doamna mea apare mai minunată [11S]: în a doua spun cît de încîntătoare îi era tovărăşia: în a treia vorbesc despre înrîurirea plină de virtute pe care o avea asupra altora. Partea a doua începe de la: *Să-l laude pe Domnul;* a treia, de la: *E-atlta-n frumusețea ei.* Această ultimă parte se împarte în trei: în prima spun ce înrîurire avea asupra femeilor înseşi, în a doua arăt înrîurirea ei asupra lor faţă de alţii; în a treia arăt cum nu numai femeile, ci oricine îi simte în mod miraculos înrîurirea, nu numai în prezenţa ei, ci chiar amintindu-şi-o doar. Partea a doua începe de la *Vederea ei;* a treia, de la *Noblețe-atita.*

[113] Cp. cu versurile contemporanului Cino da Pistoia: Afon *da invidia quel eh'e meraviglia,* / to ţuaîe *vizio regna oo'i paraggio.* (Nu stîrneşte invidie cel vrednic de admiraţie, / acel viciu domneşte numai unde se pot face comparaţii). Pt. Cino v. şi p. 142, n. 159.

[111] Cf. *Conaivio* III, 7.

[111] „Doamnele" menţionate în capitolele precedente. ,•• .

.

ţ 1

VITA NUOVA

27

Mai apoi am început să mă gîndesc într-o zi la ce spusesem despre doamna mea în cele două sonete de mai sus. Şi cugetînd astfel, am văzut că nu arătasem ce se petrecea în mine în timpul acela, socotind deci că nu spusesem destul. Şi de aceea m-am hotărît să fac nişte versuri în care să arăt cum eram predispus să-i primesc înrîurirea şi cum acţiona asupră-mi virtutea ei; socotind însă că n-am să pot spune toate acestea într-un scurt sonet, am început o cantona, care zice: *M-a prins şi m-a deprins* [116].

M-a prins şi m-a deprins lung timp ***Amorul*** *Cu marea lui atotputernicie, Că, aspru-întîi pe cît a fost să fie, Pe-atît în piept îi simt a%i blind fiorul. Si simt cum — dnd mi-e forței răpitorul, De spirite lâsîndu-mi-o pustie — Dulceața slabul suflet îmi îmbie,*

"' Versurile ce urmează sînt doar un fragment de cantona. Vezi argumentele lui Michele Scherillo, Vita nuooa, Firenze, 1911, p. 198.

1

VIAȚA NOUA

Că de pe chip îşi ia culoarea %borul, St mă-nrobeste-Amor atît de iute, Incît, vorbind, suspinele-mi îndeamnă Să-mi cheme dulcea doamnă, Ca mîntuirea dîndu-mi, să-mi ajute. La fel simt eu oriunde ea mă vede, Şi e duios cît nu se poate crede.

„<---> 28

Quomodo sedel sola civilas plena popula ! fada est quasi vidua domina gentium[117]. în vreme ce eram preocupat încă de întocmirea acestei cançone, din care nu compusesem decît stanța de mai sus, Dreptul Judecător a chemat-o la sine pe această preaalească să se bucure de slavă sub însemnul binecuvîntatei regine Fecioara Măria, al cărei nume a fost întotdeauna proslăvit de cuvintele preafericitei Beatrice. Şi cu toate că acum ar fi nimerit poate să zăbovesc puțin asupra felului cum a plecat ea dintre noi, nu vreau s-o fac din trei pricini: prima e că aceasta nu intră în intenția scrierii de față, după cum se vede din precuvîntarea cu care începe cartea; a doua este că, şi dacă ar fi intrat în intenția de față, cuvintele nu mi-ar ajunge pentru a vorbi cum se cuvine despre aceasta; a treia este că, chiar dacă ar fi fost şi una, şi alta, nu mi se cade a vorbi despre aceasta, căci, făcînd-o, ar trebui să mă laud pe mine însumi[118], lucru întru totul nevrednic pentru cel ce o face. De aceea, las subiectul acesta în seama altui comentator. Totuşi, cum numărul nouă si-a găsit adesea locul în spusele de mai înainte[119], vădindu-se astfel că nu e întîmplător, şi cum la plecarea ei acest număr a avut un rost însemnat, se cuvine să spun totuşi unele lucruri, fiindcă se dovedesc potrivite cu intenția scrierii de față. Ca atare, voi spune mai întîi cum acest număr a fost legat de plecarea ei şi apoi voi arăta unele cauze pentru care i-a fost mereu apropiat.

[117] *Plingerile lui Ieremia* I, 1: O, cum a rămas pustie, cetatea cea plină de lume; Ajuns-a ca o văduvă stăpîna popoarelor (lat.)

[118] Despre păcatul laudei de sine v. *Convivio* I, 2.

[119] V. n. 21. Dante se referă la cap. 2, 3, 6, 12, 23 unde foloseşte cifra simbolică.

J7

VITA NUOVA

29

Spun aşadar că, potrivit felului cum se socoteşte timpul în Arabia, sufletul ei preanobil şi-a luat zborul în primul ceas al zilei a noua din lună: iar potrivit felului cum se socoteşte în Siria, a plecat în a noua lună a anului, căci acolo prima lună e Tisirin întîiul [12°], care la noi e octombrie; iar după cum socotim noi, ea a plecat în anul indictionului [m] nostru, adică în anul de la Cristos în care numărul perfect[122] se împlinise de nouă ori în veacul în care fusese ea lăsată pe lumea aceasta; şi a vieţuit printre creştini în veacul al treisprezecelea [123]. Una din cauzele pentru care numărul acesta i-a fost într-atît de prieten, ar putea fi următoarea: după spusa lui Ptolomeu şi adevărul creştin, cerurile care se mişcă sînt în număr de nouă [124], iar după opinia tuturor astrologilor, aceste ceruri îşi exercită aici jos înrîurirea potrivit aşezării lor unele faţă de altele; acest număr i-a fost prieten pentru a vădi că la generarea ei, toate cele nouă ceruri mobile erau desăvîrşit orînduite laolaltă. Aceasta e una din cauze; dar cugetînd mai profund şi potrivit adevărului infailibil, ea însăşi a închipuit acest număr, prin comparaţie zic, înţelegînd aceasta precum urmează. Numărul trei este rădăcina lui nouă, căci fără nici un alt număr el, prin sine însuşi dă nouă, după cum bine vedem că de trei ori trei fac nouăj Aşadar, dacă trei este prin el însuşi făcătorul lui nouă, iar făcătorul minunilor prin el însuşi este trei, adică Tatăl şi Fiul şi Sfîntul Duh, care sînt trei şi unul, doamna aceasta a fost însoţită de numărul nouă pentru a vădi că ea era un nouă, adică o minune, a cărei rădăcină — a minunii adică — este însăşi minunata Treime.) Poate că pentru o minte şi mai subtilă s-ar putea vedea aici o cauză şi mai subtilă; dar eu pe aceasta o văd şi mi-e cel mai pe plac.

"° Este vorba de luna *Tiirln al-'Awwal* din anul sirian, corespunzătoare cu a lunii octombrie. După astronomul arab Albategni şi Cartea 2 *Mac.,* anul sirian

începea cu octombrie, deci Beatrice a murit în luna *Haztrăn* (iunie). «Ziua a noua » înseamnă S ale lunii, pentru că la arabi ziua începe la apusul zilei precedente.

111 Element de cronologie antică şi medievală, cuprinzînd o perioadă de 15 ani. Dar prin *indizione nostru* Dante înțelege aci «era creştină ».

111 Numărul 10 (cf. şi *Convivio* II, 15).

1la Indicațiile lui Dante duc la data de *8 iunie 1290,* cînd Beatrice a murit în vîrstă de 24 de ani şi trei luni.

121 Pentru aceste concepții astronomice v. *Convivio* II, 3.

VIAȚA NOUĂ

30

După ce a plecat Beatrice din această lume, amintitul oraş a rămas văduvit parcă şi despuiat de orice mîndrețe; de aceea eu, lăcrimînd încă în pustiita urbe, le-am scris celor mai de vază locuitori despre starea acesteia, folosind începutul profetului Ieremia, care zice: *Quo-modo sedel sola civitas* 125. Şi asta o spun pentru ca să nu-i pară cuiva de mirare că 1-am citat mai sus ca o introducere la noul cuprins care urmează. Iar dacă cineva ar voi să mă mustre pentru faptul că nu scriu mai departe cuvintele care urmează celor citate, să-mi fie cu iertare, pentru că încă de la început gîndul meu a fost de a nu scrie decît în limba vulgară; de aceea, cum versetele următoare acestora sînt toate în limba latină, mi-aş încălca hotărîrea scriindu-le. Iar o intenție asemănătoare ştiu că a avut bunul meu prieten 126, pentru care scriu acestea, şi anume, să scriu doar în limba vulgară.

31

După ce ochii mei au lăcrimat o vreme, ostenind într-atîta încît nu-mi mai puteau uşura tristețea, m-am gîndit să mi-o mai alin prin versuri de durere. Am hotărît de aceea să fac o cantona în care să vorbesc cu jale despre doamna din pricina căreia durerea îmi zdrobea sufletul; şi am făcut atunci o cantona care zice: *Mi-s ochii plinşi de multa lâcrimare.* Iar pentru ca această cantona să lase în încheiere o şi mai puternică impresie de văduvie, am s-o împart înainte de a o scrie; şi aşa voi proceda mereu de acum înainte.

Spun aşadar că această nefericită cantona are trei părți: prima e introducerea; în a doua vorbesc despre doamna mea; în a treia îi vorbesc cu durere cantonei. Partea a doua începe de la: *Ea, Beatrice;* a treia, de la *Cantona tristă.* Partea întîia se împarte în trei: în prima arăt de ce vreau să vorbesc; în a doua spun cui vreau să vorbesc; în a treia spun despre cine vreau să vorbesc. A doua începe de la: *Cum, despre doamna mea; a treia, de la: De ea voi*

spune. Apoi, cînd zic: *Ea, Beatrice,* vorbesc despre dînsa; iar aci se cuprind două părți: mai întîi arăt cauza

[115] **V. n. 117.**

"' **Guido** Cavalcanti.

pentru care mi-a fost răpită ; apoi arăt cum deplîng alții plecarea ei, în partea care începe de la: *Abandonînd făptura.* Aceasta se împarte de asemeni în trei: în prima arăt cine n-o plînge; în a doua arăt cine o plînge; în a treia vorbesc despre starea mea. A doua începe de la: *Dar pling de bunăvoie;* a treia, de la: *Suspinele mă sperie.* Apoi, cînd zic: *Cantona tristă,* îi vorbesc cançonei, arătîndu-i către ce doamne să se ducă şi să le stea în preajmă.

Mi-s ochii plînți de multa lăcrimare
Plîngînd de mila inimii, -ncît pînâ
La urmâ-nvinsi, s-au dat de-aci nainte.
A.cum, vrînd să-mi alin durerea, care
Spre moarte pas cu pas treptat mă mînă,
Cu bocet sunt silit să-ngaim cuvinte.
Cum, despre doamna mea — mi-aduc aminte —
Cînd n-apucase viața-i să se-ncheie,
Că vă spuneam, gentile doamne bune,
Altcui refu^ a-i spune :
Doar nobilelor inimi de femeie ;
De ea voi spune plîns, cu-amărăciune,
Căci, fără veste, -n cer i-a Jost plecatul,
~Lăsînd pe-Amor cu mine,-ndureratul.

Ea, Beatrice, a plecat în ceruri, legatul unde îngerii-s în pace, Si stă cu ei, si v -a lăsat pe toate. ***jr*** *Nici ârsiți — ca pe altele — nici geruri N-au dus-o-n locuri paradisiace : Doar nesfîrsit de marea-i bunătate* [127] *; Căci strălucita ei umilitate*

.

'M Beatrice nu a murit nici de răceală, nici de febră, adică de boală **; numai marea ei bunătate** a hotărlt pe Dumnezeu să o cheme la el, în ceruri.

66

– ; — ; – • ha,, jh.ii ,J –

i în cer cu multa ei virtute Că fu cuprins — uimit — eternul Sire De-o nobila pornire : Atîta har la El să cheme iute ; Si-n cer a hotârît a ei venire Vârând că nu-j a tristei vieți ursită C-un lucru-atît de nobil potrivită.

Abandonînd făptura ei frumoasă,
De grație plin sufletul ei nobil,
Spre-un loc — de el demn — dat i-a fost să suie.
Cei căror — pomenind-o — nu le pasă
Au inima de piatră ce, ignobil,
Simțirilor duioase se încuie.
Sa poată să şi-o-nchipuie sus nu e
Gînd cît de nalt al unui josnic suflet :
De-aceea nu simt ei de plîns nevoie.
Dar plîng de bunăvoie,
Suspin e orisicare-al lor răsuflet,
Simțirii să se -aline nu-i dau voie
Cei care — ce-a fost — văd în gînd o dată,
Si faptul că ne-a fost de-aici luată.

Suspinele mă sperie cînd gîndul Mi-aduce-aminte-n mintea — spaimei sclavă — De cea ^drobindu-mi inima de jale ; Şi-ades, spre moarte gîndu-mi îndreptîndu-l, Dorință-atît mă-ncearcă de suava Că-mi schimbă coloritul feței pale. Cînd gîndul mă supune forței sale, Năvalâ-atîtea chinuri dau că, singur,

Mă scutur, treaty, de chinul ce mă scurmă;
Dar trea% — cum nu se curmă —
De semeni, ruşinat fiind, mă-nsingur.
Pltngînd, pe Beatrice-o strig pe urmă
Şi spun: «Eşti moarta, deci?», rostind chemarea;
Si-n timp ce-o strig, îmi aflu alinarea.
Al j alei plîns, suspinul— spaimei glasul —
Orictnd sunt singur inima-mi sfîşie,
Că, daca le-ar cunoaşte,-ar plînge-oricine:
Astfel mi-am dus eu viața grea, din ceasul
Cînd doamna-n veacul nou sui-n tărie :
S-o spună limba nu e, n-are cine.

Incit, de-aceea, doamne, ce-i cu mine

— Chiar dac-aş vrea — n-aş şti să va spun însumi, Căci viata, care-atît mă persecută,

E-atît de jos căzută,

Că par câ-mi spun: «Râwas bun!» cei ce plînsu-mi îl văd pe fața-mi trasă şi durută. f Dar doamna mea — oricum aş fi — mă vede Si-n mila-i încă ştiu că mai pot crede.

Cantona tristă, mergi plîngînd sâ-ntîmpini

Domnitele şi doamnele acele

Ea care — sâ-şi revele

Suratele-ți[128] *mergeau — doar voia bună;*

Neconsolată mergi tu, şi-mpreună

— Cum eşti tristeții fiica — stai cu ele.

'" **Canţonete** precedente. *62*

VIAȚA NOUA

32

După ce făcusem această cantona, a venit la mine un prieten care pe treptele prieteniei urmează imediat după cel dinții[129], iar acesta fusese înrudit atît de strîns prin legături de sînge cu slăvită doamnă, încît nimeni nu-i era mai apropiat decît el. Şi după ce am vorbit o vreme, m-a rugat să-i compun nişte versuri pentru o doamnă care murise; şi vorbea în aşa fel încît să pară că se gîndeşte la alta, care cu adevărat murise. Iar eu, luînd seama că el vorbea de fapt despre acea binecuvîntată, i-am spus că o să fac aşa cum mă rugase. Drept care, cugetînd mai apoi, am hotărît să compun un sonet în care să-mi spun numai în parte durerea, şi să i-1 dau acestui prieten, astfel încît să pară că-1 făcusem pentru el. Şi am compus atunci sonetul de față care zice: *Veniți, voi, inimi nobile,* şi care are două părți: în prima chem pe supuşii lui Amor să mă asculte; în a doua îmi descriu nefericirea. A doua începe de la: *Suspine dezolate.*

Veniți, voi, inimi nobile, vă cere

— Să-mi ascultați suspinul—duioşia:

Suspine decolate ies cu mia:

De n-ar ie f i, m-aş stinge de durere;

Căci ochii-adesea — lacrimi să-mi ofere — Nu-şi fac —plîngînd cît trebui" — datoria De-a-i plînge doamnei duse curtenia Prin plîns dînd plînsei inimi mîngîiere.

Veți au^i voi glasul lor, şi-apelu-i ~La nobila mea doamna, poposită în noul secol demn de-a ei virtute ;

[111] Este vorba fie de Manetto, fie de altul dintre cei cinci frați ai Beatrice!; *cel* din/fi se referă Guido Cavalcanti.

Si-apoi disprețul lor —pentru ursita Acestei vieți — în numele acelui Trist suflet harul căruia pierdut e.

33

După ce am făcut sonetul, gîndindu-mă cine era cel căruia voiam să i-1 dau ca fiind întocmit de el, mi s-a părut că darul meu ar fi prea sărac şi golaş pentru un om atît de legat de această doamnă slăvită. De aceea, înainte de a-i da sonetul de mai sus, am făcut două stanțe de cantona, una cu adevărat pentru el, iar cealaltă pentru mine, deşi dacă nu sînt privite cu luare aminte, ele par, şi una, şi alta, făcute de aceeaşi persoană. Dar cine se uită bine, va vedea că vorbesc două persoane diferite, căci unul n-o numeşte pe această femeie doamna lui, iar celălalt da, după cum bine se poate vedea. I-am dat apoi şi sonetul, şi cantona, spunîndu-i că le făcusem pe amîndouă ca din partea lui.

Cantona zice: De *cile ori,* şi are două părți: într-una, adică în prima stanță îşi spune durerea acesta, care-mi era mie prieten iar ei rudă apropiată; în a doua îmi spun eu durerea, adică în cealaltă stanță care zice: î/n *clntec de amară tînguire.* Astfel, se vede că în această cantona îşi spun durerea doi oameni, dintre care unul se jeluieşte ca frate, iar altul ca slujitor.

De cîte ori, vai! trist îmi vine-n minte
Ca n-am s-o văd de-aciima
Pe doamna, lipsa cărei mult mâ-ntristă,
Atît chin strînge-adiicerea aminte
In inima mea tristă,
Că spun: « De ce nu-ți lepezi, suflet, huma ?
De-al cîtor chinuri spor te-aşteaptă suma
in veacul ce si-aşa atît te-apasă,
Nespus îmi pasă, temător sunt foarte!»
Deci jindui după Moarte , ,
64

VITA NUOVA

Ca după tihna-mi dulce fi duioasă; Strig: « Vino!», cu-o dorință-atît de mare Că sunt gelos pe orişicine moare.

Un cîntec de amară tînguire, Suspinelor dînd formă, Imploră Morții-ntr-una compania. Spre Moarte-au prins dorințele-mi s-aspire De cînd—prin ea — vecia Pe doamna mea cuprinse-n cruda-i normă; Căci frumusetea-i harul fi-/ transformă — Privtndu-ne vederea se strămută — în grație a spiritului, ra%ă Iubirii ce vibrează în ceruri, si pe îngeri îi salută, Al căror intelect subtil exultă, Atîta e noblețea ei de multă.

34

în ziua în care se împlinea anul de cînd doamna mea se dusese printre cetăţenii vieţii de veci [13°], eu şedeam într-un ungher şi, amin-tindu-mi de dînsa, desenam un înger pe nişte tăbliţe [m]. în timp ce desenam, mi-am ridicat ochii şi am văzut lîngă mine nişte oameni vrednici de toată cinstirea, care se uitau la ce făceam eu; iar după cîte mi s-a spus mai apoi, trecuse destul de mult timp pînă cînd să prind eu de veste că erau acolo. Cînd i-am văzut, m-am sculat şi, salutîndu-i, le-am spus: « Adineauri era altcineva cu mine şi de aceea eram furat de gînduri». După plecarea lor, m-am întors la îndeletnicirea mea, adică să desenez chipuri de îngeri. Şi în timp ce făceam asta, mi-a venit gîndul

""• Aşadar, la 8 iunie 1291 (v. n. 123).

[111] Despre talentul la desen al lui Dante mărturisesc contemporani ca Leonardo Bruni.

66

VIAȚA NOUĂ

să fac nişte versuri pentru împlinirea anului şi să le adresez celor care fuseseră la mine; am făcut aşadar sonetul acesta, care zice: *Ceruse minții mele,* şi, cum are două începuturi, îl voi împărți potrivit fiecăruia dintre ele.

Aşadar, potrivit primului, sonetul acesta are trei părți: în prima spun că doamna mea îmi sălăşluia în gînd; în a doua arăt ce mă făcea Amor să simt din pricina asta; în a treia arăt efectele iubirii. A doua începe de la: *Amor, ce-n mintea mea;* a treia, de la: *Plîngind ieşeau din piept.* Partea aceasta se împarte în două: într-una spun că toate suspinele mele ieşeau rostind cîte ceva; în a doua spun că glăsuiau diferit unele de altele; a doua începe de la: *Dar cele ce.* împărțirea este aceeaşi şi potrivit celuilalt început, doar că în

prima parte arăt cînd anume pusese astfel stăpî-nire această doamnă pe gîndul meu, lucru pe care nu-1 spun în celălalt.

Intîiul început

Ceruse minții mele ospeția Aleasa doamnă cărei naltul Sire li hărăzise,-n cerul de smerire, Pentru-nsuşiri, un loc lingă Măria.

Al doilea înpeput

Ceruse minții mele ospeția Aleasa doamnă plînsă de Iubire, , Chiar cînd v-a-mpins — a mea-ndeletnicire S-o cercetați — cu-atotputernicia.

Amor, ce-n mintea mea-i simțea tăria, In inima distrusă-şi vine-n fire, Strigînd: «Ieşiți, suspine!)). Cu mîbnire Pe rînd îşi începură pribegia.

Plîngînd ieşeau din piept, îndurerate, C-un sunet care-aăuce în pupile Un plînset trist, durerilor părtaşul.

67

VITA NUOVA

Dar cele ce ieşeau mai greu din toate: « A%i, nobil intelect, e-un an de %ile — Spuneau — de cînd în cer îți e sălaşul».

35

Cîtva timp după aceea, aflîndu-mă eu într-un loc care-mi amintea de vremurile trecute, şedeam cufundat în gînduri atît de dureroase încît ele îmi zugrăveau pe chip o mare tulburare. Luîndu-mi seama cît eram de chinuit, am ridicat ochii ca să văd dacă nu-mi băgase de seamă şi altcineva zbuciumul. Atunci am zărit o nobilă doamnă tînără si foarte frumoasă, care mă privea de la o fereastră cu atîta compătimire, de părea că toată mila se adunase pe chipul ei. Şi cum cei nefericiți lăcrimează mai lesne atunci cînd găsesc compătimire la alții, am simțit că ochii mei sînt gata să plîngă; şi temîndu-mă să nu-mi dau astfel în vileag viața-mi nefericită, am plecat dinaintea ochilor acelei nobile doamne. Iar apoi îmi ziceam în sinea mea: « Nu se poate ca în acea doamnă milostivă să nu sălăşluiască o prea aleasă iubire». De aceea m-am hotărît să fac un sonet în care să-i vorbesc ei, arătînd tot ce am povestit în această expunere. Şi cum, din cele arătate e foarte uşor de înțeles, nu-1 voi împărți. Sonetul începe aşa: *Văzură ochii-mi.*

Văzură ocbii-mi cît ă milă poate Să vă cuprindă-n chip vădit făptura Cînd îmi priviți purtarea ți postura Ce-s mărturii durerii cînd m-abate.

Vădind cum meditați ce-nnegurate Temeiuri vieții mele-i dau măsura, Simții o spaimă-n suflet: ca tortura ^.estristii-mi ochii mei sa n-o arate.

VIAȚA NOUĂ

Şi v-am lăsat, simțind cum urcă plînstd

Din inima pe care, de fiorul

Vederii voastre, tulburat mi-o ^bucium.

Rostii apoi spre suflet u-mi în ^bucium: « Cu doamna-aceasta-ntr-adevâr e-Amorul Ce-n plîns îmi poartă pății cum vrea dînsul».

36

Mai apoi, oriunde mă vedea această doamnă, pe chipul ei se asternea compătimirea şi o paloare ca de iubire; de aceea, adeseori mi-o amintea pe preanobila mea doamnă, care avea întotdeauna această culoare în obraz. Şi de multe ori, neputînd nici să plîng, nici să-mi uşurez amarul, mă duceam s-o văd pe această doamnă milostivă care, privind-o doar, parcă-mi storcea lacrimile din ochi. De aceea m-a cuprins dorința să mai fac nişte versuri în care să-i vorbesc; şi am compus sonetul acesta, care zice: *Palori de-amor;* şi este lesne de înțeles, fără a-1 mai împărți datorită expunerii precedente.

Palori de-amor si-a' milei semne sfinte N-au fost pe-un chip de doamnă-atît de clare — Urmare a vederii-ntristătoare De nobili ochi scăldați de plîns fierbinte —

'Precum pe-al vostru cînd vedeți nainte A feții mele-ndurerare mare; Incît mă tem ca inima mea moare De lucrul evocat de voi în minte.

Uscaților mei ochi să curm dorința

De-a vă privi adesea — nu se poate:

Li-i dat un dor de plîns, ca sâ-i coustrîngâ.

VITA NUOVA

Si-atît sporiți a vrerii facultate,

încît, voind, îi mistuie voința:

Ci-n fața voastră nu mai ştiu să plîngă.

37

Tot văzînd-o pe această doamnă, am ajuns pînă-ntr-acolo încît ochii mei începură să se desfete prea mult privind-o, astfel încît adeseori mă supăram foarte în sinea mea, socotindu-mă josnic. De aceea îmi tot dojeneam ochii pentru deşertăciunea lor, spunîndu-le în gînd: « înainte făceați să plîngă pe cel care vă vedea durerea, iar acum pare că vreți s-o dați uitării din pricina acestei doamne care vă priveşte; dar ea n-o face decît fiindcă o mişcă amintirea slăvitei doamne pentru care plîn-geați; dar orişice ați face, eu tot am să vi-o amintesc adesea, ochi blestemați, căci lacrimile voastre n-ar trebui să secătuiască, decît după moarte. » Iar după ce le vorbeam astfel ochilor în sinea mea, mă năpădeau îndată suspine adînci şi îndurerate. Şi pentru ca

această luptă pe care o duceam cu mine însumi să nu rămînă ştiută doar de nefericitul care o purta, am hotărît să fac un sonet în care să redau această stare chinuitoare. Şi am făcut sonetul de față, care zice: *Amarul plîns.* El are două părți: în prima le vorbesc ochilor mei, aşa cum îmi grăia inima în mine însumi; în a doua înlătur o eventuală nelămurire, arătînd cine grăieşte astfel; iar această parte începe de la: *Zicînd acestea.* S-ar mai putea face şi alte împărțiri, dar ar fi de prisos, căci înțelesul e limpede datorită expunerii precedente.

« *Amarul plîns — menit restrişti s -ateste, A.tît amar de vreme înainte, Oh, ochi ai mei — al milei plîns fierbinte Stîrnea // altor, cum ați prins de veste.*

i, parcă l-ați uita, de-aş fi laş peste Măsură,-ndt să nu-i curm la sorginte

70

VIAȚA NOUĂ

Uitării cau^a, spre-a v-aduce-aminte De-aceea plînsă ieri[132] *ce nu mai este.*

Mă-ngrijorea^â-a voastră nepăsare încît un chip mă sperie de moarte: . Al doamnei către voi privind blajină.

Morți numai, chipul doamnei voastre moarte Se cade sâ-l petreceți în uitare.» 7Jcînd acestea^ inima-mi suspină.

38

Chipul acestei doamne m-a adus într-o stare atît de neaşteptată, încît adeseori mă gîndeam la dînsa ca la o femeie care-mi plăcea prea mult; şi cugetam astfel: « Aceasta e o doamnă nobilă, frumoasă, tînără şi înțeleaptă, care mi-a apărut în cale poate din voia lui Amor pentru ca viața mea să-şi găsească liniştea ». Şi deseori mă gîndeam la dînsa cu şi mai mult drag, astfel încît inima se împăca cu acest gînd. Iar eu, după ce-l îngăduisem, mă răzgîndeam îndemnat parcă de rațiune, zicîndu-mi: «Doamne, ce gînd e ăsta care caută atît de josnic să mă mîngîie, încît aproape că nu mă mai lasă să cuget la altceva? » Atunci îşi făcea loc alt gînd şi zicea: «Ai suferit atîtea chinuri, de ce nu vrei să te lepezi de amărăciune? Vezi doar că acesta e un spirit al lui Amor ce poartă dorinți de iubire şi purcede dintr-o sursă atît de aleasă cum sînt ochii doamnei care ți-a arătat atîta compătimire.» După ce m-am luptat astfel de mai multe ori în sine-mi, am vrut să mai scriu nişte versuri; şi cum în bătălia gîndurilor învingeau cele care țineau partea acelei doamne, am socotit că se cuvenea să mă adresez ei şi am făcut sonetul acesta care zice: *Un nobil gînd.* Şi-i spun « nobil », întrucît vorbea despre o nobilă doamnă, căci altfel era cît se poate de josnic.

în sonetul acesta sînt oglindite cele două părți din mine, după cum

[111] Beatrice.

îmi erau împărțite în două gîndurile. Una o numesc «inimă » adică apetit; cealaltă o numesc «suflet», adică rațiune$S\'şi arăt ce zfiTuna şi alta. Iar faptul că se cuvine să numesc apetitul inimă, iar rațiunea suflet, este destul de limpede pentru cei cărora doresc să le fie pe înțeles. E adevărat că în sonetul precedent eu opun ca părți inima, ochilor, iar aceasta pare să contrazică ceea ce spun aici; dar şi acolo prin inimă înțeleg apetitul, deoarece dorința de a-mi aminti de preanobila-mi doamnă era încă mai puternică decît aceea de a o vedea pe aceasta, şi, cu toate că aveam şi atunci o uşoară dorință [13]Vea părea totuşi mai slabă; de unde se vede că cele spuse nu se contrazic între ele.

Sonetul acesta are trei părți: în prima încep prin a-i spune acestei doamne cum dorința mea se îndreaptă toată către dînsa; în a doua arăt cum sufletul, adică rațiunea, îi vorbeşte inimii, adică apetitului; în a treia arăt cum îi răspunde aceasta. Partea a doua începe de la: *Ci sufletul o-ntreabă;* a treia, de la: *Răspunde ea.*

Un nobil gînd, adesea, lingă mine Ca să-mi vorbească despre voi apare. Si despre-amor dezbate dulce-atan Că inima consimte fi-/ susține [135].

Ci sufletul o-ntreabâ: «.Spune-tfii, cine Aduce minții noastre alinare, Ne'ngâduind— atîta forță are — Alt gind să găzduim eu si cu tine ?»

Răspunde ea: « O, *suflet în restrişte, Un spirit mic şi nou de-amor simțivei, •. • • - C e multele-i dorințe îmi relevă,*

[IM] **Vezi** explicația acestor termeni în Conuiuio III, 2.

[m] In text: *appetito.*

(y **Inima** susține laudele aduse de gînd lui Beatrice.

Şi care soarbe-n ochii milostivei Pe care izbutea de mult s-o mişte Martiriul nostru — viață, forță, sevă».

39

împotriva acestui adversar al rațiunii s-a ridicat într-o zi aproape de ceasul al nouălea[136], o puternică nălucire. Mi s-a părut că o văd pe slăvită Beatrice în veşmîntul roşu [137] cu care-mi apăruse prima dată înaintea ochilor, avînd parcă aceeaşi vîrstă fragedă ca atunci cînd am văzut-o întîia

oară. Am început pe dată să mă gîndesc la ea şi, amin-tindu-mi-o de-a lungul timpului trecut, inima mea a prins să se căiască amarnic din pricina dorinței de care se lăsase cu laşitate stăpînită cîteva zile, încâlcind statornicia rațiunii. Şi alungind această dorință vicleană,[1] toate gîndurile mele s-au întors către preanobila Beatrice. Astfel că începînd de atunci, am prins să mă gîndesc la ea cu inima atît de ruşinată, încît aceasta se vădea adesea prin suspine, care ieşindu-mi din piept, spuneau aproape toate ceea ce grăia inima, adică numele acelei prea-alese şi felul cum plecase dintre noi. Şi adeseori se-ntîmpla ca vreun gînd să poarte cu sine atîta durere, încît uitam şi de el, şi de mine. Prin această redeşteptare a suspinelor mi s-a redeşteptat şi izvorul secat al lacrimilor, astfel încît ochii mei păreau că nu mai doresc altceva decît să plîngă şi deseori, din pricina plînsului necontenit, se înroşeau de jur împrejur, aşa cum se întîmplă cînd e cineva chinuit. De unde se vede că şi-au primit cuvenita pedeapsă pentru deşertăciunea lor, aşa că de atunci înainte nu s-au mai putut uita la vreo doamnă care, privindu-i, să-i poată mîna spre asemenea porniri[138].

Şi voind eu să arăt că această dorință josnică şi ispită deşartă fu-seseră nimicite, astfel încît versurile de mai înainte să nu dea loc la nici o îndoială, am hotărît să fac un sonet care să cuprindă cele arătate. Şi am

[1JB] V. n. 21. ™ V. n. 24.

W Adică spre pornirea de a se îndrăgosti de o altă femeie. Poetul accentuează statornicia sa în dragostea pentru Beatrice chiar după moartea ei.

spus atunci: *Vai, multele suspine-ate mîhnirii;* am zis Vai, întrucît mă ruşinam de rătăcirea ochilor mei. Sonetul acesta nu-1 împart, deoarece 1-a lămurit îndeajuns expunerea făcută.

Vai, multele suspine-ale mîhnirii Ce-n gtndurile. inimii-şi au forul Iau ştiuților mei ochi si-ncre^atorul Curaj de-a mai răspunde-n ochi privirii.

Par gemeni în dorinți, robiți pornirii De-a ptinge şi-a vădi durerii sporul, Si plîng atît că-i încununã-Amorul Cu cearcănele .marilor martirii.

Suspinele fi gîndurile mele
Se %bat în chin, în inimă închise,
Incit leşină-Amor de-atîta jale;

Căci poartâ-ndureratele, înscrise A.I doamnei mele dulce nume-n ele Şi, stol, cuvinte-asupra morții sale.

40

După aceste frămîntări, la vremea cînd mulțime de lume se ducea să vadă icoana binecuvîntată pe care lisus ne-a lăsat-o ca oglindă a prea-frumosului său chip [139] pe care în slavă îl priveşte doamna mea, s-a întîm-plat ca nişte pelerini să treacă pe un drum ce străbate mijlocul oraşului, unde s-a născut, a trăit şi a murit preanobila doamnă [14°]. Aceşti pelerini umblau tare îngînduraţi, după cîte mi s-a părut; de aceea, gîndindu-mă la ei, mi-am zis în sinea mea: « Aceşti pelerini par să vină de departe şi nu cred să fi auzit vreodată vorbindu-se despre doamna mea, deci nu ştiu nimic; gîndurile lor se-ndreaptă spre alte lucruri decît cele de aici, căci ei se gîndesc poate la prieteni rămaşi departe, pe care noi nu-i cunoaştem ». Şi-mi mai spuneam apoi: «Desigur că dacă ar fi din vreun loc mai apropiat, chipul lor ar trăda o oarecare tulburare trecînd prin mijlocul oraşului îndurerat ». Şi-mi ziceam după aceea: « Dacă i-aş putea ține din drum un răstimp, i-aş face şi pe ei să plîngă înainte de a părăsi oraşul, căci le-aş spune nişte cuvinte care ar face să plîngă pe oricine le-ar auzi». Iar după ce i-arn pierdut din ochi, m-am hotărît să fac un sonet în care să arăt ceea ce-mi spusesem în sinea mea. Şi pentru a fi cît mai mişcător, am hotărît să-1 compun ca şi cum le-aş fi vorbit lor; am făcut deci sonetul acesta, care începe aşa: *Ah, pelerini, gtndindu-vă-n mers.* Şi am zis « pelerini»în sensul larg al cuvîntului; căci; « pelerin » poate fi înțeles în două feluri, unul

Is* Dante se referă la o icoană a lui Cristos de tipul«Marama Veronicăi», Icoană considerată în evul mediu drept «nefăcută de mînă » şi care se păstra în tezaurul bisericii Sf. Petru din Roma. V. şi *Par.* XXI, 103-108.

'" Florența. .....

' *7 J*

VITA NUOVA

larg şi unul restrîns; în sens larg, se zice că peregrinează [141] oricine se află departe de patria lui; în sens restrîns, prin pelerin se înțelege doar acela care se duce ori se întoarce de la lăcaşul sfîntului lacob [142]. De aceea trebuie să se ştie că, de fapt, oamenii care se duc la slujba Celui preaînalt sînt denumiți în trei feluri: se numesc *palmieri,* cei care se duc peste mare, acolo unde poartă de obicei frunze de palmier; se numesc *pelerini* cei care se duc la lăcaşul din Galiția, căci mormîntul sfîntului lacob se află mai departe de patria lui decît acela al oricărui alt apostol; se numesc *romei* cei care se duc la

Roma, unde se îndreptau aceştia pe care-i numesc eu aici *pelerini.* Sonetul nu-1 mai împart căci cele spuse îl lămuresc îndeajuns.

Ah, pelerini, gîndindu-vâ-n mers poate La altceva decît ce vă-nconjoară, Dintr-o atît de-ndepârtatâ ţara Veniţi, cum pare portul să v-arate,

încît, nelâcrimînd puteţi străbate Oraşu-ndurerat din cale-afarâ, Trecînd ca nişte inşi ce nu măsoară A doliului său tragic gravitate ?

De poposiţi, să prindeţi vrînd de ştire, Cum inima în lacrimi îmi predice, în lacrimi veţi pleca apoi dintr-însul.

Pierdută e beâta-i Beatrice;

Dar ce cuvinte-i scris ea să inspire

Au darul să stîrnească altor plînsul.

[111] **In text: *e peregrina.***

'" Poetul se referă la Compostella (sau Santiago), localitate din Spania unde se păstrează moaştele apostolului lacob. îngropat după martirajul său din anul 42 în Ierusalim, corpul sfîntului lacob a fost dus curmd după aceea în Spania şi depus la Iria Flavia. Descoperite prin veacul al IX-lea, relicvele au fost reînhumate în lăcaşul *Ad Sanctum lacobum Aposiolum* sau *Giacomo Postolo* (de unde Compostella). Lăcaşul este şi astăzi un cunoscut loc de pelerinaj.

VIATA NOUĂ

41

Mai apoi două doamne nobile au trimis la mine cu rugămintea să le dau ceva din versurile mele; drept care eu, ţinînd seama de nobleţea lor, am hotărît să le trimit nişte poezii şi să mai compun una nouă, pe care s-o alăturez celorlalte, pentru a le împlini cu mai multă cinstire rugămintea. Şi am făcut atunci un sonet care descrie starea mea, şi li 1-am trimis împreună cu cel de mai înainte şi cu un altul care zice: *Veniţi,*

voi[143].

Sonetul pe care 1-am făcut atunci începe aşa: *Mai sus de sfera* şi cuprinde cinci părţi, în prima spun unde se-ndreaptă gîndul meu, denu-mindu-1 cu numele unuia din efectele sale [144]. în a doua arăt de ce se înalţă acolo sus, adică cine-1 face să se îndrepte într-acolo. în a treia spun ce vede, adică o doamnă care sade în gloria cerească; şi atunci îi zic «gînd pelerin » pentru că purcede spiritual acolo sus, unde se află ca un pelerin departe de patria lui. în a patra arăt că el o vede cu asemenea calitate, adică în aşa fel, încît îmi depăşeşte înţelegerea; cu alte cuvinte, gîndul meu se înalţă spre calitatea ei pînă la un grad pe care intelectul meu nu-1 poate cuprinde [145], căci intelectul nostru este

față de acele suflete binecuvîntate ca ochiul prea slab față de soare [146], iar aceasta o spune Filozoful în cartea a doua din *Metafizica* [147]. în partea a cincea spun că, deşi eu nu pot pătrunde cu înțelegerea pînă unde mă duce gîndul, adică pînă la minunata ei calitate, înțeleg măcar atît că el este în întregime stăpînit de doamna mea, căci numele ei îmi răsună adesea în minte. Iar în încheierea acestei a cincea părți zic « scumpe doamne », pentru a da de înțeles că cele cărora le vorbesc sînt femei. Partea a doua începe de la: *Plînglnd, inteligență nouă; a* treia, de la: *Ajuns unde-i doreşte;* a patra, de la: *O vede-astfel;* a cincea, de la: *De-acel chip nobil ştiu.* S-ar putea face împărțiri mai subtile şi sonetul ar putea fi înțeles cu mai multă subtilitate; dar poate merge şi cu împărțirea aceasta şi de aceea nu mai zăbovesc să fac altele.

[U1] V. cap. 32.

"* Suspinul (v. versul al doilea din sonetul următor).

"[s] V. explicaţia procesului în *Convivio* III, 4.

"' Cf. *ibid.*, cantona, strofa a patra: «Acestea-întrec a noastră cugetare, / ca pe-un ochi
a soarelui lucire ».

"' Aristotel, *Metafizica* II, 1. ; .

Mai sus de sfera celei mai largi spire [148] *Suspinu-mi smuls din inimă-şi ia yborul: Plîngînd, inteligență*'[149] *nouă-Amor ui Sădeşte-n el, spre-o cît mai sus suire.*

Ajuns unde-i doreşte-Amor s-aspire O *doamnă vede—gloriei odorul, Scăldată-n ra%e ce-şi revarsă sporul — Acel gînd pelerin suit s-admire.*

O *vede-ăstfel că, dornic să-mi explice, Nu-l înțeleg — atît de dificil e Cînd ține tristei inimi cuvîntare.*

De-acel chip nobil ştiu că veşti subtile îmi dă, căci spune-adesea « Beatrice »; Si să-nțeleg sunt, scumpe doamne,-n stare.

42

' După sonetul acesta mi-a apărut o vedenie minunată, în care am văzut nişte lucruri care m-au hotărît să nu mai vorbesc despre această binecuvîntată, pînă ce n-am s-o pot face într-un chip mai vrednic de ea [15°]. Şi pentru a ajunge la aceasta, mă străduiesc cît pot, aşa cum ea negreşit o ştie. Astfel încît, dacă va fi voia Celui prin care viețuiesc toate lucrurile, ca viața mea să mai dureze cîțiva ani, sper să spun despre dînsa ceea ce n-a fost spus niciodată despre vreo femeie. Şi-apoi, fie voia Celui care e stăpînul

celor mai alese virtuți, ca sufletul meu să se poată duce să vadă slava doamnei sale, adică a acelei binecuvîntate Beatrice, care priveşte în slavă chipul celui *qui est per omnia saecula benedictus* [151].

[118] Empireul; cf. *Convivio* II, 3.

[119] O facultate intelectivă nouă şi mai puternică.

[lso] Operă «mai vrednică de ea » va li *Divina Comedie.* Aceeaşi intenţie şi-o declară în *Convivio* II, 8.

[161] Care este binecuvîntat în toate veacurile (lat.).